Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

...тэмнай 1921 оной ...абрийн 21-һээ гарана | № 121 (15744) | 1981 оной майн 27, среда | Сэн 2 мүнгэн.

КПСС-эй XXVI съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлхын түлөө

ЕХЭ ҺҮНЭЙ ТҮЛӨӨ ТЭМСЭЛ

ҮБЭЛ, ЗУНШЬЕ ИЛГААГҮЙ

...эрһэн үбэлжэлгын эхеэр ...овско фермэдэ һаали- ...малшадай суглаан зар- ...жа, КПСС-эй XXVI ...дые ажалай бэлэгээр уг- ...тухай хөөрэлдөөн бо- ...н юм.

...э суглаан дээрэ фер- ...ид өөһэдынгөө арга бо- ...онуудые хаража үзөөд, ...адай бүхэсоюзна соци- ... мүрысөөндэ оролсон. ...лүүлэгдэһэн уялгануу- ...абаа бэлэй. Жэшээнь ...эй байжа эдеэлхэ үедэ ...а һара соо (октябрь— ...) үнеэн бүриһөө дунда ...р 1400 килограмм һү ... бүхыдөө 1939 центнер ...ааха гэжэ шиидэһэн. ...хан энэ коллектив ...ан социалис уялгаяа бол- ...онь урид дүүргэһэн ту- ...а элидхэбэ. Майн 10- ... байдалаар Мостовско ...э үбэлжэлгын үедэ 2 ... шахуу центнер һү ...д байна гэхэ гү, али ... 1 болотор урид аба- ...ялгаһаа 400 центнерээр ...һү үйлэдбэрилхэ арга ... болонхой. Мүн энэ үе ...неэн бүриһөө 1440 ки- ...ом һүн һаагдаад байна. ...рмын түрүү һаалишад ... Шитикова үбэлжэл- ...эдэ үнеэн бүриһөө 1400 ...рамм һү һааха аад, тэ- ... 1637 килограммда хүр- ...май соо уялгаһаа гадуур үшөө 250 килограмм һү һааха зорилготой. Тэрэшэлэн үнинэй һаалишад Антонина Шелкунова, Наталья Пермякова, Любовь Вязьмина гэгшэд үнеэн бүриһөө түс тустаа 1520—1569 килограмм һү һаажа шадаа.

— Манай фермын һаалишад, малшад зориһондоо хүрэжэ шадаһандаа, абаһан уялгаяа болзорһоонь урид дүүргэһэндээ урмашанхай. Энэ социалис мүрысөөгөө зунай бэлшээриин хаһада баһал эршэмтэйгээр үргэлжэлүүлхэ гэжэ шиидээ. Һаяхан бидэ Бэшүүрэй районой ажахынуудай һаалишад, малшадай үүсхэл уряае коллектив соогоо зүбшэн хэлсээбди. Өөһэдөө баһал тодорхой социалис уялгануудые абаабди, — гэжэ фермые даагша Т. Н. Горновская хэлэнэ.

Жэшээлхэдэ, дээрэ нэрлэгдэһэн түрүү һаалишад О. Шитикова, А. Шелкунова, Н. Пермякова гэгшэд зунай бэлшээриин хаһада (июнь—октябрь һаранууд-та) үнеэн бүриһөө дунда зэргээр 1.000—1.100 килограмм һү һаахын түлөө мүрысэхэбди гэжэ мэдүүлэнхэй. Гадна совхозойнгоо бүхы фермэнүүдые мүрысөөндэ оролсохыень уряалаа.

Эдэ үдэрнүүдтэ «Прибайкальский» совхозой бүхы табан фермэдэ малшадай суглаанууд боложо. Бэшүүрэй районой ажахынуудай жэшээгээр хүдэлхэ, зунай бэлшээриин үедэ ехэ һү һаахын түлөө мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлхэ гэжэ шиидэбэ.

Тусхайлбал, бүхы ажахыгаараа зунай дүрбэ һарада (июнь—октябрь) үнеэн бүриһөө дунда зэргээр 920 килограммһаа бага бэшэ һү һааха зорилго табигдаа. Тиихэдэ энэ үе соо бүхыдөө 8.500 центнер сагаан эдеэн үйлэдбэрилэгдэхэ байна.

Мүнөө совхозой фермэнүүд үхэр малаа июнин 1 болотор зунай бэлшээридэ гаргахаяа бэлдэжэ. Зуһалангуудаа түхеэржэ байнхай. Һаалиин мал гол түлэб Сэлэнгэ мүрэнэй аралнууд дээрэ зуһаха юм. Тиимэһээ тэндэ талха таряа эһээхэ, бүрдүүг хэхэ түхеэрэлгэнүүд тодхоогдоно, үнеэдые һааха оньһон агрегадууд табигдана. Һаалишад, малшадай байха гэрнүүд заһабарилагдана.

Тобшолон хэлэбэл, ажахын бүхы фермэнүүд зунай сагта үбэлэйхиһөө дутуугүй габшагайгаар, оролдосо ехэтэйгээр хүдэлжэ, һү һааха, гүрэндэ худалдаха 1981 оной түсэб, уялгануудые болзорһоонь урид дүүргэхэ талаар бүхы хүсөөрөө тэмсэхэ зорилготой.

Ю. ГУТОРОВ,
«Прибайкалец» газетын хүдэлмэрилэгшэ.
Прибайкалиин район.

ХАБАРАЙ ТАРИЛГА

ҺҮҮЛЭЙ МЭДЭЭГЭЭР

1981 оной майн 18-най мэдээгээр республикын колхоз болон совхозуудта 328.615 гектарта тарилга хэгдээ гэхэ гү, али түсэб 44 процент дүүргэгдээ. Энээниие нёдондонойхитой сасуулжа үзэбэл, 38 процентээр үлүү болоно.

Тэрэ тоодо орооһото ургамалнууд 291 мянга гаран гектарта тарилгдажа, түсэб 59 процентдэ хүргэгдэһэн байна. Бүхыдөө 217 мянга гаран гектарта шэнниисэ тарилгдажа, түсэб 100.7 процент дүүргэгдэбэ. Шэнниисэ тариха даабаряа Баргажанай, Мухар-Шэбэрэй, Хэжэнгын, Яруунын, Хориин районууд дүүргээгүй байна.

Ешмээн 18 мянгаад гектарта тарилгаяа түсэб 44 процент болоо. Энэ тарилгаяа Хлагтын, Захаамнай районууд дүүргэнхэй. Республика жэтор хара тариа тарилга 83 процент, обёос — 16, бобово ургамалнууд — 38 процентдэ хүргэгдөө.

Хэа хаанагүй хартаабха тарилгана. Энэ үелэ 2291 гектарта тэрэ һуулгагдажа, түсэб 18 процент дүүргэгдээ. Энэ хүдэлмэри Зэдын, Кабанскын районуудта хурданаар ябуулагдана. Мүнөө тарилгын гурбанай нэгэ хуби эндэ хэгдээд байна.

3710 гектарта олон жэлэй ногоонууд тарилгдажа, түсэбэй гурбанай нэгэ хубинь бэелүүлэгдээ. Бүхыдөө 14 мянга гаран гектарта силосэй ургамалнууд, 13 мянга гаран гектарта нэгэ жэлэй ногоонууд тарилгаад байна.

ШАНАРТАЙГААР, САГ БОЛЗОР СООНЬ

Манай совхоз байгша он до 150 гектарта хартаабха тариха юм. Иигэжэ бидэ жэл бүри район соогоо эгээл ехэ талмайда хартаабха һуулгадаг гээшэбди. Ажахын хартаабхашад урдаа табигдаһан зорилгоёо һайн ойлгожо, тарилгадаа оролдосотойгоор бэлдэдэг юм. Тодорхойлбол, бүхы техникэеэ саг соонь бэлдээ, полингоо гектар бүридэ 40 тонно хүрэтэр торфо-минеральна холисо гаргаа, гадараа гүнзэгыгөөр хахалаад, нэгэ доро борнойлһон байна. Тиигээд майн 12-һоо урэһээ тариха эхилээбди. Эндэ СН-4Б түхэлэй 2 агрегат табигданхай. Тэдэниие совхозой дүршэлтэй механизаторнууд В. А. Вахрушев А. Г. Мальцев хоёр хүдэлгэнэ. Эдэнэр түрүүшын үдэрһөө эхилжэ, халаанайнгаа даабариие үлүүлэн дүүргэнэ. Үдэртөө 3 гектар тариха һаа, 4 гектарта хүргэнэ.

Мүн манай ажахыда шефскэ туһаламжа хүргэдэг эмхи зургаануудай хүдэлмэришэд хартаабхын үрэһэ илгалсажа байнхай. Илангаяа эндэ райпогой ажалшад шалгарна. Иигэжэ эдэнэрэй туһаламжаар тарилгаяа агротехническэ болзорто, һайн шанартайгаар үнгэргэжэ байнабди.

Н. ШЕЛКОВНИКОВ,
Баргажанай совхозой директор.

ҮДЭР БҮХЭН—УРГАСАДА

Хабарай тарилга таарамжатай агротехническэ болзорто үнгэргэхын түлэ Бодонгуудай совхозой механизаторнууд ехэ оролдолго гаргаа юм. Тиигэжэ тэдэнэр һаһандаа хүрэжэ, богони болзорто бүхыдөө 3577 гектарта тарилга хэжэ дүүргэбэ. Энэ талмайн 1487 гектарыень ороолото ургамалнууд эзэлнэ. Совхоз соогоо эгээн түрүүлэн тарилгаяа Ц. Ц. Бадмажаповай эрхилдэг нэгэдэхи отделениин механизаторнууд дүүргээ юм.

Совхоздо кукуруза ургуулха хоёр звено байгуулагдаад, мүү бэшээр ажаллажа байна. Нэгыень үнинэй механизатор А. Т. Базаров, нүгөөдыень коммунист Б. Ц. Цыдеэв хүтэлбэрилнэ. Элэмнай өөһэдөө бүхы талмайнгаа гаар элдүүрилһэн, үһалһан юм. Тиихэдэ сабшалан, тарялан үндалүүлхэ талаар ехэ хүдэлмэри ябуулагдажа байна.

Ехэнхи сабшалан нэгэ дахин үһалагдаа. Мүнөө үедэ үшөө 82 гектарай сабшалан хоёрдохёо үһалүүлагдаа. Луговодууд Ц. Д. Дондубон, Д. Ц. Санжицыренов, Ц. Ц. Цыдыпов болон бусад даалгагдаһан участогууд дээрээ горитой хүдэлмэри ябуулжа байна. Элэнэр сабшалангай гектар бүриһөө дунда зэргээр 25 центнер үбһэ абаха зорилго урдаа табинхай юм.

Эдэ үдэрнүүдтэ үбһэ хүраалгада бэлэдхэл түгэг ябуулагдажа байна. Үбһэ хүраалгын техникэ заһабарилагдажа дүүрэнтээ. Үбһэ хүраалгын 14 звено байгуулагдахаар хараалагдана. Тэлэнэй дунда социалис мүрысөөн дэлгэрүүлхэ гүрим баталагдаа. Үбһэшэдые соёлой, медицинын, худалдаа наймаанай талаар хангаха хэмжээнүүд хараалагдажа байна.

В. БОРИСОВ.
Бэшүүр.

ЗВЁЗДНЫЙ ХОТО ХАЛУУНААР УГТАБА

Совет-румын замбуулинай экспедициин гэшүүд Л. Попов болон Д. Прунариу гэгшэдэй майн 25-да Байконур космодромһоо бусажа ерэхэдэнь, Звёздный хото халуунаар угтаба.

Социалис оронуудай хамтын жолоодогдодог ниидэлгэнүүдэй программые бэелүүлжэ эхилһэнһээ хойшо үнгэрһэн гурбан жэлэй турша соо баяр баясхаланта үдэрнүүдтэ манай одото академиие шэмэглэдэг элдэб үнгэтэй тугуудта дадашанхайбди. Мүнөөдэр эндэ СССР-эй ба Румыниин тугууд намилзаба.

Элитэ мэдээжэ эрдэмтэд болон конструкторнууд, «Интеркосмос» гэжэ соведэй түгээлэгшэд, Космонавтнуудые бэлдэдэг түбэй хүтэлбэрилэгшэд экипажые угтахаяа ерэһэн байгаа. Станциин гол экипажнуудай командирнууд, хамтын экспедицинүүдэй командирнууд байһан суута совет олон космонавтнуудые эндэ харанабди.

— Манай замбуулинай программын шухала шата дүүрэбэ, — гэжэ совет космонавтнуудые бэлдэлгые хүтэлбэрилэгшэ авиациин генерал-лейтенант В. А. Шаталов ТАСС-ай корреспонденттэй хөөрэлдэхэдөө хэлэбэ. — Совет транспортна онгосонууд болон «Салют-6» гэжэ замбуулинай станци дээрэ хүдэлһэн уласхоорондын найман экспедици замбуулинай эрдэм, техникын элдэб асуудалнуудаар ехэ толотомо урэ дүнгүүдые СССР-эй ба аха дүү оронуудай эрдэмтэдтэ асарһан байна.

Замбуулинай научна станциин хүдэлмэриин ашаг үрые нилээд дээшэлүүлжэ шадаһан замбуулинай техникэ ашаглаха талаар совет конструкторнууд болон мэргэжэлтэдэй ехэ амжалта түйлалгын һүлдэ доро эдэ гурбан жэл үнгэрбэ. Хамтын ниидэлгэнүүд манай оронуудай эрдэм, техникын мүнөөнэй һалбаринуудай хүгжэлтэдэ айхабтар ехэ нүлөө үзүүлнэ гэжэ аха дүү оронуудай эрдэмтэд нэгэнтэ бэшэ мэдүүлһэн байха юм.

Совет-румын экспедициин геройнуудые Звёздный хото халуунаар угтаба. Л. Попов, Д. Прунариу гэгшэд Юрий Гагаринай хүшөөгэй дэргэдэ баглаа сэсэгүүдые табяа.

Совет-румын замбуулинай экспедициин амжалтатайгаар дүүргэлгэдэ зорюулагдаһан баярай митинг Космонавтнуудые бэлдэлгын түбэй Соёлой байшан соо болобо. Эрдэмтэд болон конструкторнууд, түбэй хүтэлбэрилэгшэд, экипажай гэшүүд үгэ хэлээ. СРР-һээ СССР-тэ байдаг элшэн сайд Т. Дудаш румын арадай үмэнэһөө экипажые, Звёздный хотын мэргэжэлтэдые амаршаһан байна.

КПСС-эй Центральна Комитедтэ, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумдэ, СССР-эй Министрнүүдэй Соведтэ, нүхэр Л. И. Брежневтэ эльгээгдэхэ амаршалгын бэшэгые митингдэ хэбаадагшад нэгэн дуугаар абаба.

Энэл үдэртөө эрдэмтэд болон мэргэжэлтэд ниидэлгын даб дээрэхи дүнгүүдые согсолоо. Совет-румын экипажай хүдэлмэридэ ундэр сэгнэлтэ үгтэбэ.

(ТАСС).

Звёздный хото.

АФРИКЫН АРАДУУДТАЙ ҺАНАЛ НЭГЭТЭЙ

Африкые сүлөөлэлгын үдэртэ, Урда Африкын арадуудтай һаналаа нэгэдэлгын неделиие нээлгэдэ зорюулагдаһан олонитын түлөөлэгшэдэй суглаан майн 25-да Москвада болобо.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшын орлогшо А. С. Баркаускас элидхэл хэхэдээ, расизм ба колониализмын үлэгдэлнүүдһээ энэ түбиие бүрин хүсэдөөр, эсэслэн сүлөөлхын түлөө, эб найрамдалай ба хүгжэлтэ дэбжэлтын түлөө, уласхоорондын империализмын, шэнэ түхэлэй колониализмын эзэрхэг түримхэй политикада эсэргүүгээр Африкын арадуудай тэмсэлые совет хүнүүд хэлбэришэгүйгөөр дэмжэдэг юм гэжэ мэдүүлээ. Сүлөөрһэн оронуудтай харилсаа холбоогоо хүгжөөхэ, национально-сүлөөрэлгын хүдэлөөе дэмжэхэ хараа шэглэлээ КПСС-эй, бүхы совет хүнүүдэй саашалаашье залан сэхээр бэелүүлхэ байһандань, африкан арадууд найдажа шадахал.

Кениин Республикын элшэн сайд Э. Ч. А. Лэнгэт, Африкын нэгэдэлэй эмхиин (ОАЕ) сүлөөлэлгын комитедэй хүтэлбэриин гэшүүн Жоао Хайлонда суглаан дээрэ үгэ хэлэбэ. Сүлөөрэлгынь тэмсэлдэ Африкын арадуудта туһаламжа, дэмжэлгэ үзүүлдэгэйнь түлөө эдэнэр КПСС-тэ, бүхы совет хүнүүдтэ баяр баясхалан хүргэжэ байһанаа мэдүүлээ.

* * *

Урда Африкын арадуудтай һаналаа нэгэдэлгын неделиин оршондо манай ороной элдэб хото городуудта совет олонитын суглаанууд, хани барисаанай үдэшэнүүд болобо.

(ТАСС).

СЭСЭГҮҮДЫЕ ТАБИБА

ХЕЛЬСИНКИ. (ТАСС). КПФ-эй XIX съездын хүдэлмэридэ хэбаадаһан КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, КПСС-эй Ленинградска обкомой нэгэдэхи секретарь Г. В. Романов түрүүтэй КПСС-эй делегаци пролетарска революциин вождь В. И. Ленинэй 1917 оной намар ажаһууһан Хельсинкиин түбтэхи Хаканиементори гэдэг талмай дээрэхи байшанда табигдаһан мүнхэлэлгын самбарай дэргэдэ баглаа сэсэгүүдые табиба.

...ХАХАД ЖЭЛЭЙ ТҮСЭБ ДҮҮРГЭГДЭЭ

...бан нэгэдэхи табан жэлэй түрүүшын жэлэй табач ...гэрхэнь. Ажалша коллектив бүхэн энэ жэлдэ аба... социалис уялгануудаа хаража, дүтүү дундануудаа ан... үйлэдбэриие бүри һайжаруулха хөөсэ арга болом...даа элирүүлхэ болоно. Мүнөө үедэ малай ашаг үрэ ...үүлхэ эгээн таатай зохид хүхэ ногооной хаһа орсо.

...ай районой ажахынуудай һү һаалиин фермэнүүдэй ...тивүүд үнгэрһэн үе соо тоһоной заводто 49432 ...р һү тушаагаад байна. Энэ хадаа үнгэрһэн жэлэй ...ынхиһөө 2200 центнерээр ехэ болоно. Энэ хадаа ...ад, малшадаймнай эсэшэ сусашагүй ажалай ашa ...үү. Район соогоо эгээн түрүүлэн «Искра» колхо... гүрэндэ һү худалдаха хахад жэлэй түсэб һараар ...үргэбэ. Энэхэд хахад жэлэй түсэбһөө гадуур мян... центнер һү худалдаад байна. Тиихэдэ «Маяк», «Аван...» «Восьмое марта» колхозууд баһал хахад жэлэйн ...эб дүүргэхэ болонхой.

...шэлэн районнай гүрэндэ мяха худалдаха хахад жэ...э түсэб амжалтатай бэелүүлбэ. Мүнөө үедэ гүрэндэ ... центнер мяхан тушаагдаад байна. Энээндэ Улаан... үбүүнай фабрикын, «Искра», «Маяк» колхозуу... коллективүүд өөһэдынгөө ехэ хүбита оруулаа юм. ...ажахынуудай булта гүрэндэ мяха худалдаха хахад ...гээ түсэб холо урид дүүргэнхэй.

А. НАГАСЛАЕВ.
...ан-Үдын район.

...рамхаанай районой Уланхаанай совхозой һаалишад ...ааха хахад жэлэйнгээ түсэб уридшалан дүүргэхын түлөө шармайн оролдоно. Совхозой үнинэй һаалишан КПСС гэшүүн Ханда Самбаевна Дашиева эдэ үдэрнүүдтэ ... зэргэдэ дабшана.

...УРАГ ДЭЭРЭ: Уланхаанай сомоной Соведэй депутат, ...С-эй райкомой гэшүүн Х. С. Дашиева.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

ШУХАЛА ҮЙЛЭ ХЭРЭГЭЙ УРДА ТЭЭ

...ЛААН-БААТАР. (ТАСС). ...ай Монгол орон по...ческэ шухала үйлэ ...ые угтажа байна. Шэ... общество байгуулагдада ...алшадай шалгагдамал хү...рилэгшэ болохо МНРП-...XVIII съездын хүндэ...э элдэб үнгэтэй тугуу... транспарантнуудаар ...ой ниислэл, бусад хо... городууд болон про...леина түбүүд шэ...лгдэнхэй. 800 гаран ...унист республикын — ...лмэришэн ангиин, хү... ажалшадай ба ин...генциин эрхим тү...гшэд партийна съезд... һунгагдаһан байна. ...даадын айлшад — аха ...партинуудай, арадай...кратическа партинуу... национально-сүлөөрэл... хүдэлөөнүүдэй делега...уд МНРП-гэй ЦК-гай ...лаар ерэбэ.

...Монголой коммунистнуу... парти үзэл сурталай ба ...хэлэй талаараа нягта ...алтайгаар дээдэ хуралдаандаа хүрэжэ ерэбэ. Тэрэнэй дотоодын болон гадаадын политика бүхы арадай зүгһөө хэлбэришэгүйгөөр дэмжэгдэнэ.

Политическэ ба ажалай ехэ дэбжэлтын оршон байдалда орон МНРП-гэй ээлжээтэ съездые угтаба. Тэрээндэ бэлэдхэлэй үедэ партийна бүхы эхин организацинуудта тоосоото һунгалтын кампани үнгэргэгдэжэ, Центральна Комитедые нягтаар тойрон жагсаһан Монголой коммунистнуудай бата нэгэдэлтэй байһые үшөө дахин харуулаа.

XVIII съезддэ зорюулжа, партиин ЦК-гай «1981—1985 онуудта МНР-эй арадай ажахы болон соёл культурые хүгжөөлгын гол шэглэлнүүдэй» проектые ажалшад суглаанууд болон конференцинүүд дээрээ зүбшэн хэлсэбэ. Социалис байгуулалтые саашадань хүгжөөхэ зорилгонууд тэрээн соо табигданхай.

Экономикые, эрдэм наукые хүгжөөхэ, арадай ажаһуудал болон соелой хэмжээе дээшэлүүлхэ талаар шэглүүлэгдэһэн дурадхалнууд оруулагданхай.

Съездын урда тээхи габшагай вахтын үдэрнүүдтэ дэлгэрһэн бүгэдэ арадай социалис мүрысөөнэй дүнгүүд согсологдоо. Ороной промышленностиин ба барилгын коллективүүд, тарялашад болон малшад, ажалайнгаа илалтануудые коммунистнуудай дээдэ хуралдаанда зорюулна. Съездын нээгдэтэр бүхы МНР-тэ түсэбһөө гадуур 32 миллион тугригай продукци гаргагдаа. Түсэбһөө гадуур 10 миллион тугригай нэмэлтэ продукци оронлоо үгэһэн «Эрдэнэт» гэжэ ашагта малтамал шанаржуулгын комбинадай интернациональна коллектив, ниислэл хотын бусад промышленна предприятинууд, ажахын эмхинүүд ехэ амжалта түйлаба. Эдэнэй олонхид хахад жэлэйнгээ даабариие болзорһоонь урид дүүргэээ.

МНРП-гэй XVIII съезд монгол арадай түүхэдэ онсо һуури эзэлхэ юм. Тэрэ партиин 60 жэлэй ойн, Монголой Арадай революциин 60 жэлэй ойн жэлдэ боложо байна. Эдэ жэлнүүдэй турша соо МНРП арад зоноо социальна хүгжэлтэ дэбжэлтын замаар найдамтайгаар хүтэлбэрилнэ.

КПСС болон Советскэ Союзтай хани барисаагаа, нэгэдэлээ, харилсаа холбоогоо бэхижүүлхэ хараа шэглэлээ парти хэлбэришэгүйгөөр бэелүүлнэ.

КПСС-эй XXVI съездын шиидхэбэринүүдые, Соведүүдэй ороной коммунистнуудай хуралдаан дээрэ найруулагдаһан 80-яад онуудай эб найрамдалта программые ороной арад түмэн үргэнөөр дэмжэнэ. СССР болон социалис хани нэгэдэлтэ бусад оронуудтай хамта Арадай Монгол эб найрамдал бэхижүүлхэ, шахардуу байдалые һуларуулха хараа шугамаа бэелүүлжэ байнхай.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй

УКАЗ

НҮХЭР В. А. АГАЛОВАЕ БУРЯАДАЙ АССР-эй СОЦИАЛЬНА ТЭДХЭМЖЫН МИНИСТРЭЭР ТОМИЛХО ТУХАЙ

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиум иигэжэ **тогтооно:**

Нүхэр **Агалова** Вилия Алсантьевнае Буряадай АССР-эй социальна тэдхэмжын министрээр томилхо.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй
Түрүүлэгшэ Б. СЕМЕНОВ.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй
Секретарь И. ЧЕРНЯКОВ.

Улаан-Үдэ, Соведүүдэй байшан.
1981 оной майн 25.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй

УКАЗ

НҮХЭР В. А. ИВАНОВЫЕ БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

Хүдөө ажахын үйлэдбэридэ үни удаан саг соо ашa үрэтэйгөөр хүдэлһэнэйнь түлөө, түрэһөөр 50 наһа хүрэһэнтэйнь дашарамдуулан, Бэшүүрэй районой Калининай нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ нүхэр **Иванов** Владилен Андреевичые Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнаха:

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй
Түрүүлэгшэ Б. СЕМЕНОВ.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй
Секретарь И. ЧЕРНЯКОВ.

Улаан-Үдэ, Соведүүдэй байшан.
1981 оной майн 18.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй депутадуудые һунгаһан тухай

МЭДЭЭСЭЛ

Улаан-Үдын Октябрьска районой һунгуулиин Южнэ 44-дэхи округто, Хяагтын районой һунгуулиин 121-дэхи Слободско округто Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй һунгалта 1981 оной майн 24-дэ болобо.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй депутадуудаар һунгагдаа гэбэл:

һунгуулиин Южнэ округһоо — **КОВАЛЕВСКИЙ Мечислав Александрович,** Улаан-Үдын гарнизоной сэрэгэй алба хаагша.

һунгуулиин Слободско округһоо—**КАЗАНЦЕВ Игорь Владимирович,** «Правда Бурятии» газетын редактор.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиум.

БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ГУРБАДАХИ ЗАРЛАЛАЙ СЕССИИН НЭЭГДЭХЭ ТУХАЙ

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй гурбадахи сесси 1981 оной майн 28-най үглөөнэй 10 сагта Соведүүдэй байшангай конференц-зал соо нээгдэхэ.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Старейшинэнүүдэй заседани 1981 оной майн 28-най үглөөнэй 9 сагта болохо.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй

УКАЗ

БУРЯАДАЙ АССР-эй МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ БАРИЛГЫН БА АРХИТЕКТУРЫН ХЭРЭГҮҮДЭЙ ТАЛААР УПРАВЛЕНИИЕ БАРИЛГЫН ХЭРЭГҮҮДЭЙ ТАЛААР БУРЯАДАЙ АССР-эй ГҮРЭНЭЙ КОМИТЕТ (БУРЯАДАЙ АССР-эй ГОССТРОЙ) БОЛГОН ХУБИЛГАХА ТУХАЙ

Буряадай АССР-эй Конституциин 104-дэхи статьятай зохилдуулан, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиум иигэжэ **тогтообо:**

Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй барилгын ба архитектурын хэрэгүүдэй талаар управление барилгын хэрэгүүдэй талаар Буряадай АССР-эй Гүрэнэй комитет (Буряадай АССР-эй Госстрой) болгон хубилгаха.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй
Түрүүлэгшэ Б. СЕМЕНОВ.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй
Секретарь И. ЧЕРНЯКОВ.

Улаан-Үдэ, Соведүүдэй байшан.
1981 оной майн 26.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй

УКАЗ

БАРИЛГЫН ХЭРЭГҮҮДЭЙ ТАЛААР БУРЯАДАЙ АССР-эй ГҮРЭНЭЙ КОМИТЕДЭЙ (БУРЯАДАЙ АССР-эй ГОССТРОЙ) ТҮРҮҮЛЭГШЭЭР НҮХЭР Э. А. ШОДОНОВЫЕ ТОМИЛХО ТУХАЙ

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиум иигэжэ **тогтообо:**

Барилгын хэрэгүүдэй талаар Буряадай АССР-эй Гүрэнэй комитедэй (Буряадай АССР-эй Госстрой) түрүүлэгшээр Эдуард Алексеевич **Шодоновые** томилхо.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй
Түрүүлэгшэ Б. СЕМЕНОВ.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй
Секретарь И. ЧЕРНЯКОВ.

Улаан-Үдэ, Соведүүдэй байшан.
1981 оной майн 26.

ДЕПУТАДУУДАЙ АНХАРАЛДА

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй гурбадахи сессидэ ерэһэн депутадууд Верховно Соведэй Президиумэй 423-дахи комнатодо үглөөнэй 9 сагһаа үдэшын 7 саг болотор, сессиин нээгдэхэ үдэр — майн 28-да Соведүүдэй байшангай конференц-залай фойе соо үглөөнэй 9 сагһаа 10 саг болотор бүридхэлдэ абтаха. Телефонууд: 2—47—22, 2—31—91.

ХҮМҮҮЖҮҮЛГЫН ХҮДЭЛМЭРИИЕ КОМПЛЕКСНО ГУРИМААР

ТҮГЭС БЭЛЭДХЭЛТЭЙ МЭРГЭЖЭЛТЭД ХЭРЭГТЭЙ

Байгуулагдаһаар, үнгэрһэн 20 жэлэй туршада Зүүн Сибириин гүрэнэй соёлой институт соёл-гэгээрэлэй болон библиотекэнүүдэй 7422 залуу мэргэжэлтэдые бэлдэжэ гаргаа. Тэдэнэй мянга гаранииь манай республикын соёл-гэгээрэлэй эмхи зургаануудта, библиотекэ, дээдэ һургуулинуудта ажаллана. 60 гаран мэргэжэлтэдынь аха дүү Монголой Арадай Республикын соёлой эмхи зургаануудта хүдэлнэ. Манда һуража гараһан хэдэн арбаад хүн кандидадай нэрэ зэргэдэ хүртэнхэй. Тэдэнэй тоодо КПСС-эй Улаан-Үдын Октябрьска райкомой секретарь В. Л. Кургузов, ВСГИК-гэй кафедрануудые даагшанар С. А. Езов, Н. Г. Архипов, заочно һуралсалаар ВСГИК-гэй проректор В. А. Никончук. Эгээл түрүүшээр дүүргэгшэнэрэй нэгэн Н. Мадуев — КПСС-эй Буряадай обкомой инструктор, Н. Дамиранов — уран һайханай хүдэлмэриин республиканска научно-методическа түбэй директор, А. Раздроков — Эрхүүгэй облгүйсэдкомой соёлой управлениин начальник, А. Цыдыпова — Шэтын областиин Агын райгүйсэдкомой соёлой таһагые даагша, Л. Дашинимаев — Шэтын областиин Дульдаргын райгүйсэдкомой таһагые даагша...

Эдэ мэргэжэлтэд һуралсалай шэнэ түсэбөөр һуража гараһан гээшэ. Тэрээнэй илгаань юуб гэбэл, урдань соёл-гэгээрэлэй хүдэлмэрилэгшэдэй һуралсал даншье һаа юрэнхы шэнжэ шанартай, тусгаар шэглүүлэгдэһэн бэшэ байһан. Харин 1959 онһоо эхилжэ, хоорой, театрай, хатарай коллективүүдэй, арадай инструментнүүдэй оркестрэй хүтэлбэрилэгшэд болоод дээдэ эрдэмтэй библиотекарь, библиограф гэһэн тусхай шэглэлэй мэргэжэлтэд соёлой дээдэ һургуулинуудта бэлэдхэгдэдэг болоо һэн. Соёл-гэгээрэлэй хүдэлмэриие һайжаруулха хэрэгтэ энэ хэмжээ ябуулга тон ехэ удха шанартай байһан юм.

Хүгжэлтэ түгэс социализмын үедэ, капитализм, социализм хоёрой хоорондо улам хурсадажа байгаа үзэл сурталай тэмсэлэй эрхэ байдалда гансал мэргэжэлээ шудалжа гараха гээшэ дутуу болоод байна. Студентнэрэй Бүхэсоюзна слёт дээрэ Л. И. Брежнев, «Марксизм-ленинизмын үзэл сурталые ойлгоол һаа, мэргэжэлээ зохёохы ёһоор шудалха, коммунис байгуулалтада эдэбхитэйгээр хабаадаха, партиин политикые олониитэдэ дамжуулха арга олгогдохо бшуу. Марксизм-ленинизмын һургаал хадаа ямаршье шэглэлэй мэргэжэлтын эрдэм мэдэсын үндэһэ һуури, бүридэлэйнь таһаршагүй нэгэ хуби гээшэ», — гэжэ онсолон тэмдэглээ һэн. Тэрэшэлэн КПСС-эй XXIV съездын шиидхэбэринүүд соо дээдэ һургуули «залуу мэргэжэлтэдые мүнөө үеын эрдэм мэдэсээр эмхидхэлэй болон нийтэ-политическэ хүдэлмэриин дүршэлөөр, абаһан эрдэм мэдэсээ ажал хэрэг дээрэ ашаглаха шадабаряар зэбсэгжүүлхэ ёһотой» гэжэ хэлэгдэнхэй.

Партиин шиидхэбэринүүдтэ болон Л. И. Брежневэй заабаринуудта үндэһэлэн хүгжэлтэ түгэс социализмын эрхэ байдалда мэргэжэлтэдые бэлэдхэхэ амин шухала эрилтэ хэрэглэмжэнүүдтэй зохидоор тааралдаһан, коммунис ёһоор залуу студентнэрые хүмүүжүүлхэ эгээл ашаг үрэ ехэтэй журам гэжэ тоологдожо, нийтэ-политическэ практика 1974 онһоо СССР-эй бүхы дээдэ һургуулинуудта нэбтэрүүлэгдээ һэн. Тэрэ жэлэй мартын 5-да СССР-эй Дээдэ болон дунда тусхай һуралсалай министерствын болон ВЛКСМ-эй ЦК-гай баталһан «Дээдэ һургуулинуудта студентнэрэй гараха нийтэ-политическэ практика тухай жэшээтэ Дүрим» соо: «Нийтэ-политическэ практика хадаа коллектив дотор эмхидхэлэй болон нийтэ-политическэ хүдэлмэри ябуулха дүршэл шадабари студент бүхэндэ олгуулха зорилготой хэмжээ ябуулгануудай системэ гээшэ», — гэжэ бэшээтэй.

Энээниие гансал «сэбэр практика» гээд хизаарлажа болохогүй, харин энээндэ өөрынь шэглэлнүүд, түхэл янзанууд байха. Манай Зүүн Сибириин гүрэнэй соёлой институтда нийтэ-политическэ практика (НПП) хоёр шэглэлээр ябуулагдадаг. Нэгэдэхинь, һуралсалай-хүмүүжүүлгын хүдэлмэриин бүридэлэй нэгэ хуби гэжэ тодордог нийтэ политическэ практика. Хоёрдохинь, һуралсалһаа гадуур сагта үнгэрхэ НПП.

Һуралсалай - хүмүүжүүлгын хүдэлмэриин үедэхи НПП иимэ түхэл янзануудһаа бүридэдэг:

1. Нийтэ-политическэ практикын методологическа үндэһэ һуури болодог нийтын эрдэмые шудалалга. Марксизм-ленинизмын һургаалай талаар мэдэсые гүнзэгырүүлхын тула комсомолой организациин үүсхэлээр нийтын эрдэмэй эхэ бэшэгүүдээр эрхим конспект табиха зорилготой конкурс курс курсаар амяарлан үнгэргэгдэдэг.

2. Нийтын эрдэмээр, ВЛКСМ-эй болон залуушуулай уласхоорондын хүдэлөөнэй түүхээр студентнэрэй эрхим зохёол элирүүлхэ Бүхэсоюзна конкурсдо оролсон, кафедрын зууршалһан тематикаар студент бүхэн реферат гү, али лекциин текст бэшэдэг, үгы һаа кафедрын эрдэм шэнжэлгэнүүдтэ, тэрэнэй научна кружогой гэшүүнэй эрхээр хабаададаг байна.

3. Үйлэдбэриин практикын үедэ нийтэ-политическэ практика мүн лэ бэелүүлэгдэдэг. Практика гараһан үйлэдбэриин коллектив дотор ябуулагдадаг соёл-гэгээрэлэй, нийтэ-политическэ, ойлгуулламжын хүдэлмэриин дүй дүршэлые студент шудалдаг. Лекци, политинформаци, хөөрэлдөөн гэхэ мэтэ нийтэ-политическэ хүдэлмэридэ, агит-ябуулгануудта, уран һайханай хүдэлмэридэ, арадай театрта студент бодото хэрэг дээрэ хабаадаха ёһотой, алишье һаа соёл-гэгээрэлэй эмхи зургаануудай хүдэлмэриин дүй дүршэл тухай статья газетэ бэшэхэдэнь болохо.

Һуралсалһаа гадуур сагта үнгэрдэг НПП-гэй шэглэлнүүд гэбэл:

нийтын мэргэжэлэй факультедэй хүдэлмэри болоно. Манай институтда, тэрэнэй 10 отделенидэ 521 студент хабаадана. Залуу лекторнүүдэй һургуули нийтэ-политическэ, уласхоорондын тематикаар 9 секцинүүдһээ бүридэдэг;

нийтэ-политическэ хүдэлмэриин бүхы түхэл маягууд:

— эмхидхэлэй хүдэлмэри: партийна, советскэ, профсоюзай, комсомолой зургаануудай зүгһөө үгтэһэн элдэб янзын нийтын даабаринууд, студентнэрэй өөһэдын захиргаануудта хабаадалга;

— комсомолой эдэбхитэдэй һургуули, профсоюзай эдэбхитэдэй һургуули, пионервожатануудай һургуули;

— нэбтэрүүлгын хүдэлмэри: политинформаци, агитаторай хөөрэлдөөн, лекци г. м. болоно;

— шефскэ хүдэлмэридэ хабаадалга;

— ажалай гурбадахи семестр, хүдөө ажахыда туһа хүргэлгэ, субботник, воскресенигүүдтэ хабаадалга г. м. болоно:

Манай институтда олон жэлэй туршада залуу лекторнүүдэй һургуули хүдэлдэг. Тэрэнэй 9 секцидэ зуу гаран студент хабаададаг.

«Студент бүхэндэ — нийтын нэгэ даабари» гэһэн гурим баримталан, нийтэ-политическэ практика эмхидхэгдэдэг. Нийтын даабари дүүргэхэдээ, студентнэр үүсхэл гаргажа, эмхидхэлэй хүдэлмэриин дүршэлтэй болодог. Шадамар бэрхээр олоной хабаадалгатай хэмжээ ябуулгануудые (уран һайханай хүдэлмэри, конкурс үнгэргэлгэ г. м.) үнгэргэхын тула ерээдүйн соёл-гэгээрэлэй хүдэлмэрилэгшэдтэ эмхидхэлэй дүй дүршэл илангаяа хэрэгтэй, һара бүри группа бүхэндэ нийтэ-политическэ аттестаци үнгэрдэг.

Институдһаа гадууршье манай студентнэр нийтын хүдэлмэри эдэбхитэйгээр ябуулна. Жэшээнь, 1980 ондо студентнэрэй хүсөөр республикын ажалшадай үмэнэ 200 гаран концерт табигдаа. Олон зуун элидхэл, лекци уншагдаа. 200 гаран студент ажалай «гурбадахи» семестрэй үедэ республика дотор, мүн бусадшье областьнуудта хүдэлөө.

Нийтын мэргэжэлэй факультет, залуу лекторэй һургуулинууд хотын бусадшье дээдэ һургуулинуудта аша үрэтэй хүдэлмэри ябуулна. Багшанарай институдай «Байгалай долгин», хүдөө ажахын институдай «Ая ганга» гэһэн уран һайханай коллективүүдые хэн мэдэхэгүйб? Нийтын хоёрдохи мэргэжэл абаһан студентнэр, институдай һүүлээр эльгээгдэһэн газартаа уран һайханай, спортын, ойлгуулламжын хүдэлмэридэ үгаа эдэбхитэйгээр хабаададаг шуу. Гэбэшье илангаяа соёл-гэгээрэлэй үнэтэ энэ нөөсэ баялигые хэншье ёһотоор хараадаа абанагүй, тоо бүридхэлынь тодорхойлногүй. Эсэстэнь нийтын хоёрдохи мэргэжэлынь өхэнхидэ хэрэглэгдэнгүй, мартагдашана.

Юрэнхылэн хэлэбэл, нийтэ-политическэ практика хадаа студентнэрэй мэргэжэлэй, үзэл суртал, практикын талаар бэлэдхэлые нийтэлһэн, соёл-гэгээрэлэй хүдэлмэрилэгшэдые комплексно гуримаар хүмүүжүүлхэ шухала онол арга бшуу.

Д. ЖАЛСАБОН,
Зүүн Сибириин гүрэнэй соёлой институдай политэкономи болон научна коммунизмын кафедрые даагша, экономическа эрдэмэй кандидат, доцент.

Комсомолой ажабайдал

ТҮҮХЭЭР БАЯН ГАБЬЯАТА ЗАМ

БУРЯАДАИ комсомолой организациин түүхэдэ май һара ехэ удха шанартай гээшэ. 1924 оной энэл һарада РКСМ-эй Буряадай областной организациин нэгэдэхи конференци боложо, Сибириин ба Алас-Дурнын Буряадай автономито областьнуудай, мүн Прибайкалиин губерниин комсомолой организацинууд нэгэдэжэ, РКСМ-эй Буряадай областной нийтэ нэгэн организаци байгуулагдаба гэжэ тэрэ конференци дээрэ соносхогдоо бэлэй. Тэрэ гэһэнһээ хойшо 57 жэл үнгэрбэ. Энэ ута хугасаада үргэлжэлһэн түүхээр баян дайшалхы габьяата замай эхин табигдаа бэлэй.

Зүгөөр Буряадай АССР-эй байгуулагдахаһаа урда тээ, тэрэнэй мүнөөнэй газар дайда дээрэхи хото болон хүдөө нютагуудаар комсомолой организацинууд бүри эртүүр мүндэлһэн байха юм. Жэшээнь, Дээдэ-Үдэ хотодо 1918 ондо, Черемховодо 1919 ондо, Эрхүүдэ, мүн бусад тээгүүр 1918—1919 онуудай үеэр РКСМ-эй ячейкэнүүд байгуулагдажа эхилһэн шуу. Тиигээдшье удаа дараалан Сибирьтэ, Алас-Дурнада Совет засагай илаһан сагһаа эхилэн, Буряад орондо комсомолой хүдэлөөн улам үргэдэжэ, олониитын хэрэг болон хүгжэһэн байна.

Хэнэйшье мэдэһээр, хорёод онуудай үеэр олонхи хүдөө нютагуудта, тосхон һууринуудта партийна организацинууд үгы шахуу байгаа бшуу. Тиимэһээ РКСМ-эй ячейкэнүүд нютагуудтахи Советүүдэй ажал ябуулгада айхабтар ехэ туһа хүргэдэг, алибаа политическэ, ажахын кампанинуудые үнгэргэхэ хэрэгые толгойлдог ехэ хүсэн байһан бэлэй. Эдэнэр лэ индустриализациин, коллективизациин түлөө тэмсэлэй манлайда алхалһан, соёлой революциин илан мандаха хэрэгтэ зүргэ таталсаһан түүхэтэй бшуу.

Буряадай комсомолой организаци мүндэлэн бэхижэлтынгээ түрүүшын шатада гэшүүдэйнгээ тоогоор, ехэ түргэн ургаһан байгаа. Гэхэ зуура 1922 оной тэн багһаа үгаа хүндэ хүшэр байдалда ороо. Энэл үедэ ангиин дайсад — нюдарган баяшуул, лама бөөнэр тэмсэлээ эдэбхижүүлһэн, буржуазиин тала баригшад, шэнэ байдалые үзэн ядажа байгаа буруу үзэлтэн элдэб номнолоор, идхалгаар түбэг ушаруулжа эхилһэн юм.

Буряадай Автономито Совет Социалис Республикын анха байгуулагдаһан үеэр гэхэ гү, али 1923 оной сентябрь һарын мэдээгээр республика дотор 1100 гэшүүдтэй комсомолой 78 ячейкэ тоологдоо. Энэмнай 1921 онойхитой сасуулбал, нилээд үсөөрһэн зэргэтэй һэн. Гэбэшье эдэ комсомолшууд хадаа ангиин тэмсэлэй, граждан дайнай гал дүлэн соогуур дабажа гараһан ёһотойл шалгармал дайшалхы хүсэн байгаа юм гэжэ онсолон тэмдэглэхэ шухала.

Зүгөөр Буряадай АССР-эй эмхидхэгдэһэн ушар хүдэлмэришэдэй, таряашалай халуун анхарал татажа, политическэ дэбжэлтэ асараа юм. 1923 оной сентябрь һарада РКСМ-эй Буряадай оргбюро байгуулагдажа, нэгэдэхи конференци зарлаха, бэлдэхэ, үнгэргэхэ талаар эмхидхэлэй ехэ хүдэлмэри ябуулжа эхилһэн бэлэй. РКСМ-эй райкомуудые эмхидхэлэй талаар бэхижүүлхэ, кадрнуудаар хангаха, шэнэ ячейкэнүүдые байгуулха талаар ехэ юумэн хэгдэһэн гээшэ. Партийна областной комитет ехэ туһа хүргөө. Залуу, бэлэдхэлтэй, политическэ талаараа хатуужаһан коммунистнуудые комсомолой организацинуудта, хүтэлбэрилхы органуудта хүдэлхөөр эльгээһэн байна. Энээхэн конференцидэ бэлэдхэлэй ябажа байха сагта комсомолдо залуушуул олоороо ороо. Игэжэ 8—9 һарын туршада комсомолой областной организаци хоёр дахин шахуу ургаһан түүхэтэй.

Комсомолой областной нэгэдэхи конференциин хүдэлмэридэ эхин организацинуудаар һунгагдаһан 47 делегат хабаадаа һэн. Тэдэнэй 12-нь хүдэлмэришэд, 24-ниинь таряашад, 8 басагад, 18 буряад байһан юм. Оройдоол дүрбэн делегат дунда һургуулиин эрдэмтэй гэжэ тодорхойлогдоо. Түрүүшын энэ конференци хадаа республикын ажабайдалда сэхэ хабаатай али олон асуудал зүбшэн хэлсэһэн, багша Ленинэй захяае бэелүүлхэ зорилго хараалһан зохихо тогтоолнуудые батлан абаа һааб даа.

Игэжэ комсомолой областной нэгэдэхи конференци хадаа республикын залуу үетэнэй ажабайдалда политическэ ехэ удха шанартай хэмжээ ябуулга болоһон, саашадаа улам бэхижэхэ, үзэл суртал, политическэ хүмүүжүүлгын хүдэлмэри бүри дэлисэ ехэтэйгээр толгойлон ябуулха хүсэн байһанаа элирхэйлээ һэн. Тиихэдэ хараалһан уг зорилгоёо комсомолой областной организаци бодотоор бэелүүлжэ шадаашье. Энээниие тэрэнэй 57 жэлэй габьяата зам түүхэлэн харуулна.

Энэ ехэ хубилалтые тэрэ нэгэдэхи конференциин делегат байһан би өөрөө хаража, ажал хэрэгээрнь омогорхон баясажа ябадагби. Тэрэ гэһэнһээ хойшо манай областной организаци жэлһээ жэлдэ урган бэхижээ, республикын политическэ, үйлэдбэриин, нийтын ажабайдалай хүгжэлтэдэ хубитаяа ехээр оруулжа, залуу үетэниие эмхидхэн хүтэлбэрилжэ, бүри орёо тэмсэлдэ элсүүлэн бэхижээ. Хэрбээ өөрынгөө түүхын мүндэлһэн түрүүшын үедэ оройдоо 1100 гэшүүдтэй байһан һаа, 1926 оной январиин 1-д 5700, 1931 оной эхиндэ 1 мянга шахуу, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай эхилхэдэ 27,2 мянга гар гэшүүдые өөрынгөө зэрг жагсааһан бэхижээ бшуу.

Республикын социал байгуулалтын алишье шат да дабшахадаа, комсомол областной организаци ганс тоогойнгоо талаар ург бэхижээ бэшэ. Харин облас ной партийна организаци дайшалхы хэрэгээрээ б тадхан харуулаа. Нийты болон ажалай, политическ ехэ эдэбхи эрмэлзэл харуу хаһаа гадна, али олон үүсх дэлгэрүүлһэн, хэмжээ ябуу ганудые бэелүүлһэн, ямар шье үедэ али зэргын үрэ дүн туйлажа шада байна гээшэб! Тэдэниие энээхэн бишыхан бэшэг со дурдан, тоолон харуулха аргагүйл.

Энээхэн дурдалгаяа бэш хэдээ, Буряадай комсомол байгуулха тэмсэлдэ хаба далсаһан аха заха үетэн дэнэй зоримгой ажал ябуу гын ёһо заншалые, үг зори гые залгамжалуулан, улам ехэ эрмэлзэлтэйгээр ураг дабшахыень мүнөөдэрэй ком сомолшуудта хүсэнэбди. Ү гэрһэн хугасаада Буряад комсомолой дайшалхы һур гуулиие хэдэн олон мянга хүбүүд, басагад шудал үнэн бэеэ харуулаа, полит ческэ хатуужал, болбосор туйлаа. Тэдэнэй олонх түрэл Коммунис партиин зэргэдэ жагсажа, манай орондо коммунизм байгуул ха ехэ тэмсэлдэ хам оро соо. Мүнөө үеын залуу тэн тэдэнэйнгээ мүрөөр, тэд нэйнгээ жэшээгээр мүн шэн габьяата алхамаар шаха байһандань этиг үнгэрмөөр бэшэ.

«Мүнөө 18—25 наһан ябаһан залуу хүнүүд үгл дэр болохоодо, манай общест вын гол хүсэниинь бай Политическэ талаараа эд хитэй, хэрэгээ мэдэхэ, аж да дуратай, хүдэлжэ шада Эхэ ороноо хамгаалгада додоо бэлэн байха үетэн хүмүүжүүлгэдэ туһалха гэ комсомолой хүдэлмэри эгээн шухалань, эгээл гол болоно» гэжэ нүхэр Л. И. Брежнев партиин XXV съезд дээрэ хэһэн тоосоо элидхэл соогоо заабарила һэн. Эдэ үгэнүүд мүнөө үе комсомолшуудта сэхэ хаба тай гүнзэгы удхатай үгэн мүн.

Энэ заабаридань хүрэм хүдэлхэ, ажаһууха, тэмсэ гээшэ залуу үетэнэй нэр хүндын хэрэг болоно.

Н. МУНКОЕВ,
РКСМ-эй Буряадай областной нэгэдэхи конференциин делегат.

ЮРЫН МАЛШАН

КОММУНИСТ ТУХАЙ хөөрөөн

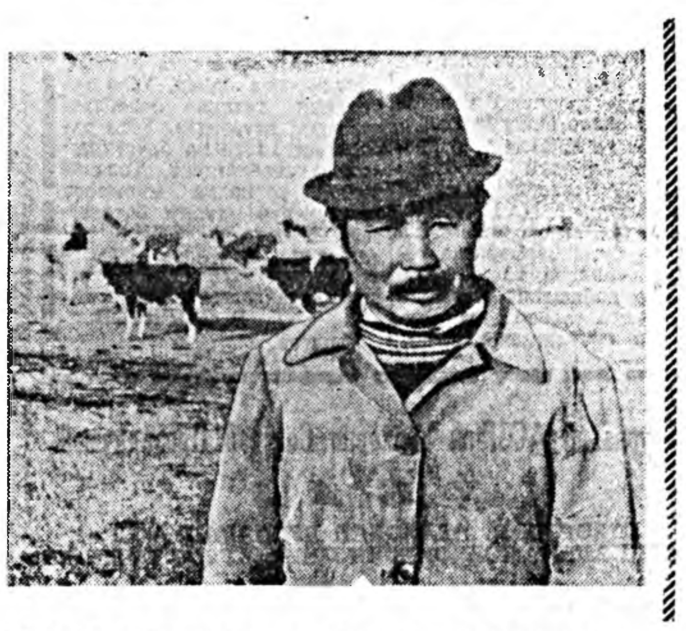

Районно партийна конференци дээрэ элидхэл тушаа үгэ хэлэлгэ түлэг дундаа ябажа байгаа һэн. Арбаад хүнэй удаа «Восточные Саяны» колхозой малшан Дарма Иринчинович Банчиковта үгэ үгтэбэ. Нюргаар набтаршаг, хүдэр бата, табяад наһанай энэ хүн конференциин президиумдэ һууһанаа түргөөр бодоод, хүнгэнөөр, тэб-тэб алхалан ендэр дээрэ гараба. Үгэ хэлэхынгээ урда тэрэ зал соо һууһан делегадуудые түргэн хурса харасаараа халта хаймадан анхараадхина. Зал соо шууяатайшаг. Эндэ тэндэ өөһэд хоорондоо шэбэр-һабир хөөрэлдэжэ һууха хүнүүдшье үзэгдэнэ. Шэмээгүй болохыень гүйһанай һүүлдэ Дарма Иринчинович бага хоолойгоо заһаад, үгэеэ эхилбэ.

—Би юрын малшан хүм даа. Тиимэһээ үдэр бүхэндэ малаа дахажа ябадаг халаа ажалдамнай юун дуталданаб, саашадаа юу хэхэ ёһотойбибди гэжэ хэлэхэеэ һанаа һэм. Мяха үйлэдбэрилгые дээшэлүүлхэ гээшэ манай партиин мүнөө үедэ урдаа табяад байһан шухала зорилгонуудай нэгэн гэжэ булта мэдэнэбди...

Зал соо абяа шэмээгүй. Юрын энэ малшан олоной һанаа зээлээд байһан тодорхой асуудалда тогтобо. «Восточные Саяны» совхозой сабшалан болон малай бэлшээриин газарнууд Хоймороой намаг талада оршодог юм. Эндэхид тэндэһээ ехэнхи үбһөө сабшажа абадаг. Үлэн үбһэн малда юун хоол болохоб даа. Гадна эндэ машина, техникэ хэрэглэхын аргагүй. Энэ асуудалые шиидхэхын тула намаг хатааха хүдэлмэри хэхэ гээшэ шухала болонхой. Тиигэжэ һайн ногоо ургуулха, һайжаруулагдаһан бэлшээринүүдые байгуулха, адууһа малайнгаа ашаг шэмые дээшэлүүлхэ арга бии. Энээн тухай малшан һанамжаяа хэлээ.

Дарма Иринчинович һүүлэй хорёод жэлэй туршада таһалгаряагүй эбэртэ бодо залуу мал харууһалжа, хаба шадал соогоо оролдон таргалуулжа, гүрэндэ тушаана. Үбэлдөө хашарагуудаа хүдөө холо үбэлжөөнэй байрада харууһалдаг. Үнгэрэгшэ үбэл Шарлай гэжэ газарта үнеэн болгогдохо хашарагуудые түлжүүлжэ, Таһархайн һү һаалиин комплексын һаалишадта тушаагаа. Удаань ажахынгаа хүршэ отделениһээ асарагдаһан туранхай үлбэр хашарагуудые даажа абаһан юм.

—Энэ бүлэг хашарагуудаа үнинэй малшад Андрей Коняков, Владимир Габанов гэгшэдтэй харууһалжа, бултыень хүл дээрэнь ондо оруулбабди. Булгадаа 250-иал толгой юм. Түрүүн эндэ ерэхэдээ унабал бодохо шадалгүй туранхай байгаа һэн. Хайшан гэжэ эдэниие хүл дээрэнь таргаха гээшэбибди гэжэ ехэл һанаата болоо бэлэйбди. Нэн түрүүн үбһэтэеэ талха таряа холижо, эгээ муунудтань ногоон сай уулгажа байлгаад туршаабди. Эдэ бүгэдын ашаар шэнээ шадал орошоол. Мүнөө ногоо шэмхэжэ захалаа хадаа муудахаяа болёо,—гэжэ Дарма Иринчинович бэлшээриһээ бусаад, байрынгаа газаа хүндөөр инсагалалдан хибэдэһээ хибэжэ хэбтэһэн хашарагууд тээшээ заагаа бэлэй.

Зун бүри нүхэр Банчиков малаа туужа холын Үргэдэй, Үүр болон Хандагайта гэжэ бэлшээринүүдтэ гаралаг юм. Жэл бүри нэмэлтэ шэгнүүр абаха талаар социалис уялгаяа дүүргэжэ бусадаг. Дүршэл ехэтэй малшан нэгэшье толгой малаа гээлтэ хоролтодо оруулдаггүй. Тэрэнэй оролдосотойе мэдэһэн колхозой хүтэлбэрилэгшэд тамир тэнхээгээр һула, анхарал оролдолгын хүсөөр тэнхэхэ мал найдажа үгэдэг. Зүгөөр коммунист Банчиков бэрхэшээлһээ сухарингүй, даалгаһан малыень танишагүй тобир тарган, томо болгоод тушаажа шададаг.

Түрэл Таһархай нютагайнь хүнүүд Дарма Иринчиновичые булта хүндэлдэг. Наһатайшуулынь тэрэниие хара багаһаа ажалша бэрхэ, үгэ дууламгай, ульгам хүн юм гээд хэлсэдэг. Үхибүүн ябахадаа яһалал ядаржа эрэ болоһоень баһал мэдэнэ. Сагайнь эрхэ байдал тиимэ байгаа ха юм. Арай гэжэ арба хүрөөд ябатарнь һайн эхилшоо. Үлэн хооһон, уйдхар гашуудалта үдэрнүүд һубаряа. Дарма табан аха дүүнэр соогоо эгээн ахань байгаа. Тиимэһээ дүүнэрынь гансал эхэ ахай хоёроо хараад һууха. Тэдэниие тэжээхын тула ажал хэхэ хэрэгтэй һэн. Дүүнэрынь булта ахайнгаа оролдоһые харюулаа. Мүнөө тэдэнэр нютаг соогоо нэрэтэй солотой малшад, механизаторнууд болонхой.

Һайн хүнэй наһанайншье зам һайхан. Хорёод жэлэй саада тээ Коммунис партитай ами наһаяа холбожо энэ нэрэээ холодоо дээрэ үргэн, түрүүшүүлэй зэргэдэ алхална.

Мүнөө тэрэ дуратай ажалаа хэжэ, зол жаргалтай найман үхибүүдээ баһал иимэ һайхан замаар ошохыень хүмүүжүүлжэ ябана бшуу.

В ТУЛАЕВ,
манай корр.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Д. И. Банчиков.

Авторай фото.

СЕМИНАР-ЗҮБЛӨӨН

Хурамхаанда мал ажалай һалбариин хүдэлмэрилэгшэдэй семинар-зүблөөн боложо, «Районой колхоз, совхозуудта 1981 оной түрүүшын 4 һара соо мал ажал эрхилэлгын зарим дүнгүүд» гэһэн асуудалаар районой хүдөө ажахын управлениин начальник М. М. Дагаев элидхэл хэбэ.

Эрхим һү һаалиин фермэ гэһэн үндэр нэрэ зэргэдэ хүртэхын түлөө район дотор соносхогдоһон конкурс харалгын дүнгүүд семинар дээрэ согсологдоо.

Зүблөөнэй хүдэлмэридэ КПСС-эй райкомой нэгэдэхи секретарь Д. Ю. Цыбикжапов хабаадажа, дэлгэрэнгы үгэ хэлэһэн байна.

Манай корр.

МЭРГЭЖЭЛТЫН ЗҮБШЭЛ

ТУГАЛНУУДЫЕ ТҮЛЖҮҮЛГЭ ТУХАЙ

Партиин XXVI съезд дээрэ батлагдан абтаһан «1981—1985 онуудта, мүн 1990 он хүрэтэрхи үедэ СССР-эй Экономическа ба социальна хүгжэлтын гол шэглэлнүүд» дотор мал ажалда ехэ анхарал хандуулагданхай. Энэмнай хүдөө ажахын онсо шухала һалбари гэжэ тоологдоһон байна. «Тугалнуудые, бяруунуудые, хашарагуудые түргэн зуура түлжүүлһэнэй ба шахан таргалуулһанай, шахалтын болзорые хорсоһоной ашаар үхэрэй мяха үйлэдбэрилгые ехэ болгохо арга боломжонуудые үргэнөөр хэрэглэхэ» гэжэ тэндэ сэхэ хэлэгдэнхэй.

Партиингаа энэ шиидхэбэриие бодото хэрэг дээрэнь бэелүүлхэ гээшэ колхоз болон совхозуудай хүтэлбэрилэгшэдэй, тэндэхи мэргэжэлтэдэй, хүдөө ажахын бүхы хүдэлмэрилэгшэдэй мүнөөдэрэй дайшалхы хэрэг болоно. Энэ талаар манай республика доторхи байдалые абажа харабал, ехэхэн дутагдалнууд ушарна. Республикын ажахынуудта жэл бүри олон үнеэд, гунжад һубай гарана, түрэһэн тугалнуудай арбаад процентнь үхэл гарзада оруулагдана. Тиигэжэ ажахынуудта бии байгаа үнеэдэй, гунжадай хахад хубиһаань лэ түл томо болгогдоно гээшэ. Саашадаа игэжэ хүдэлхэ аргагүй байһамнай элитэ.

Яахадаа иимэ байдал жэл бүри тооной тохёолдоноб? Нэн түрүүн, эмэ хашарагуудые, үнеэдые харууһалха, эдеэлүүлхэ, ороондо оруулха ба искусственна аргаар үрэжүүлхэ, тугалнуудые тодожо абаха ба түлжүүлхэ талаар ажахынуудта тогтоогдомол технологи наринаар баримталагданагүй. Эндэ олохон зоотехнигүүд, ветеринарна мэргэжэлтэд бүхы хүсөөрөө оролдоногүй гэжэ сэхэ хэлэлтэй.

Шэнэ табан жэлдэ эдэ бүхы дутагдалнуудые үсадхаха хэрэгтэй. Энэ жэлэй үнгэрһэн дүрбэн һарын дүн хараад үзэхэдэ, мүн лэ һанаа зобохоор байна. Энэ үедэ абтаһан бүхы тугалнуудай аяар 8,2 процентнь үхэл гарзада оруулагдаа. Тугалнуудаа олоор гарзалуулһан районуудай тоодо Зэдын, Улаан-Үдын, Хяагтын районууд ороно. Эдэ районуудта тугалнуудаинь 13 процентһээ үлүүнь гарзалшоо.

Хойшодоо иимэ байдалһаа гарахын тула юу хэхэ хэрэгтэйб? Түбхын түрүүндэ, ажахы бүхэндэ һаалиин малые харууһалха, эдеэлүүлхэ, түл абаха, тэдэниие түлжүүлхэ нарин технологи баримталха шухала. Эндэ зоотехнигүүд, ветеринарна хүдэлмэрилэгшэд эдэбхи хэшээлээ табиха уялгатай.

ТҮРЭХЭ ҮНЕЭДЫЕ, ГУНЖАДЫЕ ХАРУУҺАЛХА ТУХАЙ

Шэрхи һайн тугал абахын тула үнеэдые түрэхэһөөн 50—60 хоног урид шэргээхэ хэрэгтэй гэжэ мэдээжэ ааб даа. Томо фермэнүүдтэ шэргээгдэһэн үнеэдые, хээлитэй гунжадые тугаллахаһаань хоёр һара урид илгажа, амяарлан харууһалхада, эдеэлүүлхэдэ зохид. Жэшээ фермэнүүдтэ гунжадые түрэхэһөөнь гурбан һара урид һаалишадта даалгажа үгэхэ эрилтэтэй.

Шэргээгдэһэн үнеэдые, түрэхэ гунжадые сэбэр агаарта ябуулха, һайн шанартай протеинээр хүсэлдүүлэгдэһэн, витаминууд болон минеральна зүйлнүүдээр элбэг тэжээлээр, бүлеэн уһаар хангаха шухала. Эдэ үнеэдтэ суудхэдэ 3—5 килограмм һайхан үбһэн (ургаса ехэтэй жэлдэ 8—10 килограмм), һайн шанартай сенаж болон силос, ногооной гурил, нарһанай шэлбүүһэ, таряа талханай зүйл эдюулхэ байна. Энээнэйл ашаар элүүр һайн тугал абтаха, эхэнь һүтэй байха бшуу.

Эдэ мал хуурай, зөөлэн дэбдихэртэй дулаан байра соо амяарлагдан байлгагдаха ушартай. Тугаллахаһаань 7—10 үдэр урид һаалишад үнеэдээ түрэлгын байрада оруулха зэргэтэй. Тинхэдээ тэдэнэр санитаркатай хамта үнеэдээ ветеринарна эрилтын ёһоор сэбэрлэхэ уялгатай. Шабааһа шабха болоһон талынь бүлеэн уһаар угаагаад, хүлнүүдынь креолинай 2 процентнэ холисоор дезинфекци хэгдэхэ болоно. Түрэлгын байрын үүдэндэ дезковригүүд табятай байха ёһотой.

Үнеэдэй түрэхэ байра амяараа, сэбэр, һайса дезинфекци хэгдэһэн, дэбдихэрынь шэнэлэгдэһэн байха болоно. Тугалые хуурай, сэбэр дэбдихэр дээрэ абаха байна. Хүйһэниинь 10—12 сантиметр утаар таһалагдаад, тусхай холисо түрхигдэдэг.

Нялха тугалай зохидоор амилхын тула ама, хамарыень сэбэр полотенцеэр аршаха, бэеынь эхэдэнь долёолгохоодо һайн. Энэ үнеэндэшье, тугалданшье хэрэгтэй байха юм. Хэрбээ үнеэдэй тугалаа долёогоогүй һаань, һолоомоор мушхалаа гүрөөд, уһэнэйнь хэбтэшэ өөдэ һайса аршаад, хуурай мэшээгээр орёожо абахада һайн. Тиигээд тэрэнээ дулаасуулха клеткэ соо бэеынь хүсэд хататар байлгадаг. Тугалаа иигэжэ абаһанай һүүлээр үнеэндэ 15—20 градус бүлеэн, дабһалагдаһан уһа, һайхан үбһэ дуран соонь үгэдэг гээшэ. Тугаллаһан үнеэдэй хойто гуяыень, хүхэ дэлэнгыень, захаархи гүзээень, һүүлыень мылэтэй бүлеэн уһаар угаагаад, сэбэр мэшээгэй бүдөөр хататарнь аршаха гуримтай.

Һая түрэһэн тугалда саг соонь, хахад часай туршада эхын уураг хүхүүлхэ гү, али уулгаха гээшэ үгаа ехэ ашатай туһатай юм. Түрүүшынь хоёр үдэртэ тугалые сүүдхэдэ 5—6 дахин эхын уурагаар тэжээхэ шухала. Уураг эдихэ үедөө тугалай ходоодо 1—1,5 литр багтаасатай байдаг юм. Тиимэһээ түрүүшын гурбан үдэрэй туршада тугалые хэмһээ үлүү эдээлүүлжэ болохогүй. Үнеэнэй дэлэндэ үлэһэн уурагые һаажа хуу абаха гэжэ оролдоһоной хэрэггүй. Уурагын дэлэндээ үлэхэдөө шанар һайнтай болодог. Тиимэһээ түрүүшээр тугалда уулгахада хүрэхын лэ зэргээр уурагынь һаажа байхада зохид. Түрэлгын байра соо халуун уһатай титан байха зэргэтэй.

Тугалнууд түрүүшын үеэр тусхай байрада — профилакторидо байлгагдаха болоно. Энэ байра амяарлагданхай, гадныхн хүн тэндэ орохо эрхэгүй.

Уурагай үеөөр, тэрэнэй улаа эхынь һүтэй байгаал һаа, тугалнууд үбшэлэнгүй лорюунаар томо болодог. Эхынь һүтэй байхын тула тэдэниие һайнаар эдеэлүүлхэ хэрэгтэй. Тугалнууд бүлеэн, сэбэр уһаар таһалгаряагүй хангажа байха эрилтэтэй.

Хэрбээ нялха тугалнуудаа һайнаар томо болгохо гэжэ оролдобол, эхыень хүсэд рационоор эдеэлүүлхэ. А витамин дутамаг байбал, тэрэнэй орондо премикс (А ба Д витаминууд) ууратайнь хулхажа хэрэглэхэдэ хамаагүй.

Тугаллаһан үнеэнэй һү шэмые, һүнэйнь шанар дээшэлүүлхын тула тэдэндэ голой һайхан үбһэ, горох-обёосой холисын ногоо үгэхэдэ һайн. Мүн зохидоор бэлдэгдэһэн сенаж, силос болон бусад тэжээл эдюулхэдэ болохо. Зүгөөр һая тугаллаһан үнеэдтэ мульһэтэһэн, бурьтаһан, һүень муухай үнэртэй болгохо тэжээл үгэжэ болохогүй юм. Энээнэй хойноһоо һаалишад хинан хаража, ветеринарна мэргэжэлтэдтэ дуулгажа байха ушартай.

Нялха тугалнуудай гэдэһэ доторой үбшэндэ нэрбэгдэдэг тула үнеэдые, гунжадые заабол түрэлгын байрада тугаллуулха, һая тугаллагшадыень Мухар-Шэбэрэй районой «Искра» колхозой жэшээгээр тусхай боксдо байлгаха эрилтэ табигдана. Юуб гэхэдэ, тугалнууд 10—20 хоногтойдоол эгээн олоороо үхэл гарзада ороно бшуу. Тиимэһээ энэ үедэл үгаа наринаар харууһалха, ариг сэбэрые сахиха, тогтоогдомол гуримай ёһоор эдеэлүүлхэ хэрэгтэй болоно.

ТУГАЛНУУДАЙ ҮБШЭ САРАХА БА ЭМШЭЛХЭ ТУХАЙ

Үбшэниие сараха гээшэ тэрэниие эмшэлхэһээ бэлэн гэжэ мэдээжэ бэзэ. Тиимэһээ гэдэһэ доторой үбшэниие шье саража болохо.

Диспепсия — гэдэһэ доторой үбшэн тугалнуудай нялха байха үедэнь тохёолдодог юм. Энэмнай ариг сэбэрые сахяагүй, эдеэлүүлхэ ба харууһалха гурим хазагайруулһанһаа, хүйтэн нойтон байрада байлгаһанһаа, һайса бүлеэдхэгдээгүй уураг гү, али һү муухай амһарта сооһоо уулгаһанһаа, мүн эдеэлүүлгын хоорондо ехэ забһар гаргаһанһаа болодог байха юм. Жэшээнь, удаан эдеэлүүлэгдээгүй байһан тугалда хүнэг соо уураг хэжэ үгэхэдэ, тэрэниие хомхойгоор гудамхижархихадань, шулһэниинь худхаралдажа урдингүй байжа, уурагынь хүсэд элеэн болодоггүй бшуу. Мүн муухай, гашалхаяа һанаһан гү, али үбшэн үнеэдһээ һаагдаһан уураг, һү уулгахада тугалнууд үбшэлжэ захалдаг.

Үбэлдөө, хабартаа хээли ехэтэй, мүн һая тугаллаһан үнеэдые хүсэд һайн тэжээлээр эдеэлүүлээгүй байһан дээрэһээ диспепси үбшэн тохёолдожо болохо.

Энэ үбшэниие яажа танихаб? Тугалай досоо ороһон хоол эһэжэ, гүзээнь тэзыдэг, досоонь хүршэгэнэхэ дуулдадаг. Тунгаагынь шэнгэржэ, эхүүн үнэртэй, хөөһэтэнги байдаг. Сүүдхэдэ бага багаар 6—10 дахин тунгаагаа гаргадаг юм.

Энэ үбшэн үгаа хүндөөр үргэлжэлдэг. Ууһан уурагынь, һүнь бэеэнь шэнгэдэггүй. Хэрбээ саг соонь эмшэлээгүй һаа, 48—72 часай туршада тугалые алажа һаладаг.

Яажа эмшэлхэ ушартайб?

Үбшэлһэн тугалнуудай хуурай, дулаан дэбдихэр жэ, дээрэһээнь бэлхэмжэ ха хэрэгтэй. Байра соо сэбэр агаар оруулха зуур тэрэнээ түлихэ, дулаасу ха шухала. Хэрбээ туга диспепси хүрөө гэжэ тог бол, уурагынь 1—3 да үгэнгүй үнгэрхэ гү, али жэеэнь хороохо болоно. Уур гай (һүнэй) орондо һай үбһэнэй шүүһэ гү, али нэй дабһанай 1 процент холисо соо тахяагай түү үндэгэ худхалсаад уулга һайн юм.

Мүн ногоон сай бусал дабһалаад уулгахада зохид. Эм уулгахадаа бол ветеринарна врачай бари сахиха байна. Эндэ тибиотигууд (биомицин, лимицин, синтомицин, ф лазол, этазол, норсульфа риванол, эдеэнэй содо бусад хэрэглэгдэдэг Үгышье хадаа үбшэлһэн т галые эдеэлүүлэнгүй хэмгүй ехэ уһа уулга зохид байдаг. Мүн гэдэһэ торыень сэбэрлэхын, то зүйлнүүдэй шуһан орохогүйн тула 250 мл грамм үргамалай тоһо гажархихада һайн. Туга үлэдхөөһэнэй һүүлээр б шэнгэсэтэй диетическэ тэ үгэхэдэ болохо. Эндэ эһ сагаан эдеэ хэрэглэхэд хид.

Диспепси үбшэ сар тула тугалай байрые һ сэбэрлэхэ, үмхирһэн ша модо һэлгэхэ, дезинфекци сэдөөр хэхэ эрилтэтэй.

Тугалай байра соо доо хуурай избёосхо тай байжа, үлүү шин татажа абадаг. Тугалну байдаг таһалганууд лэдгэхэ, утаагдаха, дезинф ци хэгдэхэ зэргэтэй.

Тугалнуудаа олоор, гүйгөөр түлжүүлбэл, нүүдэй тоо үдхэжэ, мяха лэдбэрилгые дээшэлүүлх һэн партиингаа шиид риие амжалтатайгаар бэел хэ аргатай болохо байна.

К. ИЛЬИН,
хүдөө ажахын эрдэмэй доктор

ДЭЛХЭЙ ДЭЭРЭ ЮУН БОЛОНОБ

ТАСС · АПН · ПРЕСС-БЮРО

ЭБ НАЙРАМДАЛАЙ Бүхэдэлхэйн Соведэй (ВСМ) президиумэй сесси Гаванада хүдэлмэрилжэ, дэлхэйн 85 гүрэнэй эб найрамдал хамгаалха национальна комитедүүдэй, уласхоорондын эмхинүүд ба национально-түлөөрэлгын хүдэлөөнүүдэй түлөөлэгшэд тэрэнэй хүдэлмэридэ хабаадаһан байна. Шэнэ дайн байлдаае зайсуулан сарахын тула газар дэлхэй дээрэ эб найрамдал бэхижүүлхэ, уласхоорондын шахардуу байдалые һуларуулха, дэлхэйн эб найрамдалда дуратай бүхы хүсэнүүдые элсүүлхэ талаар шэглүүлэгдэһэн тогтоолые сесси баталан абаба.

Гаванада байдаг АПН-эй корреспондент Иосиф БАТИЕВТА сессидэ хабаадагшадай хэһэн хоёр хөөрэлдөөе уншагшадайнгаа анхаралда дурадханабди.

ЭБ НАЙРАМДАЛ ХАМГААЛХА

СССР-эй делегацинe толгойлогшо, Эб найрамдал хамгаалха совет комитедэй түрүүлэгшэ, Социалис Ажалай Герой, академик Евгений Константинович Фёдоров:

—Энэ сессиин онсо удха шанарынь юуб гэхэдэ, тэрэ хадаа КПСС-эй XXVI съездын һүүлхэнээр болоһон эб найрамдалда дуратайшуулай бүхэдэлхэйн түрүүшын хуралдаан болоно. Тэрэнэй суртал ургаалнууд болон үүсхэлые дэлхэйн олониитын ямар хануунаар угтажа абаһыень Гаванадахи уулзалга элирхэйлэн харуулба.

Президент Рейганэй Заргаамай, тэрэнэй урда тээ президент Картерай захиргаанай уласхоорондын байдалые улам түгшүүрилтэй болгохо гэһэн хараа шэглэл һүүлэй үедэ бэелүүлжэ байһаниинь мэдээжэ. Москвагаар харюу үгэхэнь хаб гэһэ бүхы дэлхэйн арадууд хүлеэжэ байгаа һэн. Бидэнэр эсэргүү харша һүйдхэлтэ бүлгануудай нэгэнтэ бэшэ хэлэгдэжэ байгаашье һаань, КПСС-эй XXVI съездын трибуна дээрэһээ Леонид Ильич Брежневэй хэлэһэн амгалан тайюун, бата найдамтай үгэнүүд соностоо һэн. Амгалан зоной, бүтэмжэтэй һайн хөөрэлдөөнүүдые хэжэ, уласхоорондын арсалдаата асуудалнуудые али алиндань таарамжатай шиидхэхые тэрэ дурадхаһан байгаа.

Гаванадахи Конгрессүүдэй ордон соо болоһон сесси дээрэ үгэ хэлэгшэд бултадаа совет дурадхалнуудай шухала удха шанартай байһые тэмдэглээ, арсалдаата бүхы асуудалнуудые хөөрэлдөөнүүдэй аргаар шиидхэхээр СССР-эй бэлэн байһые үндэрөөр сэгнээ. Ушарынь гэхэдэ, энэ хадаа эб найрамдал сахин хамгаалха ори ганса харгы мүн. Ондоо зам байхагүй. Имнэ уряа доро ВСМ-эй президиумэй хүдэлмэри үнгэрбэ.

Сессидэ хабаадагшад орон нютагуудтаа бусахадаа, Советскэ Союзай эб найрамдалта эдэ үүсхэлнүүдые ВСМ-ые түлөөлдэг дэлхэйн түрүү үзэлтэй олониитын ямараар угтан абаһан тухай хөөрэхэ байна. Энэнь тон шухала. Юуб гэхэдэ, США-гай болон эдэнэй зарим союзнигуудай мүнөөнэй ээрхэг түримхэй хараа шэглэл Советскэ Союзда эсэргүү харша ябуулгануудаар һүжэрөөгдэжэ байна бшуу. Капиталис оронуудай олониитын дунда мэдээсэлнүүдые дэлгэрүүлэн тараадаг органууд «совет аюул» гэдэгээр айлган һүрдөөхын, сэрэгэй гаргашануудые үргэдхэхын, тиигэжэ сэрэгэй-промышленна монополинуудай ашаг олзые дээшэлүүлхын тула хүн зониие худал хуурмагаар хардана, гүрдэнэ.

Сессиин хүдэлмэридэ хүгжэжэ байгаа олон оронуудай түлөөлэгшэд үргэнөөр хабаадаба. Ямаршье бүлэглэлдэ хабаададаггүй хүдэлөөн эндэ үргэнөөр түлөөлэгдэһэн байгаа. Эрхэ сүлөөтэй, бэеэ дааһан байдалтай болохо гэһэн арадуудай хүсэл эрмэлзэлые «уласхоорондын мүрдэлгэ хюдалга» гэһэн ябадал болоно гэжэ харуулха гэһэн империализмын һэдэлгэнүүдые эдэнэр элишэлбэ. Имнэ худал хуурмаг баримтануудые үүдхэжэ, Советскэ Союз болон Кубые США гэмнэхые оролдоно гэжэ делегат бүхэнэй өөрынгөө орондо ойлгуулха байһаниинь арсашагүй.

Гаванадахи хуралдаанай Плая-Хирон дээрэ түйлагдаһан илалтын ойн баярай гайхамшагта үдэрнүүдтэ үнгэргэгдэһэниинь ёһоор лэ. 20 жэлэй урда тээ залуу революционно Куба американ империализмын хүлһэншэдэй харата муухай ябуулгануудта баатарлигаар харюу сохилто үгөө һэн. Кубын революциин энэ түүхэтэ илалта, Латинн Америкэдэ США-гай империализмын сэрэгэй түрүүшын булигдалга бэеэ дааһан байдалай түлөө тэмсэдэг бүхы арадуудта зоригжуулхы жэшээ болоно. Никарагуагай, Сальвадорой, Анголын ба бусад хэдэн оронуудай делегадууд хэлэһэн үгэ соогоо энээниие онсолон тэмдэглэһэн байгаа.

Фидель Кастро сессиие хаалга дээрэ үгэ хэлэхэдээ, эб найрамдал хангаан бэхижүүлхын түлөө тэмсэлэй хэрэгтэ совет шэнэ дурадхалнууд шухала удха шанартай байна гэжэ үшөө дахин тэмдэглэбэ.

Эб найрамдалай Бүхэдэлхэйн Соведэй президент Ромеш ЧАНДРА нигэжэ хэлээ:

—Эб найрамдалай хүдэлөөн хадаа дэлхэй дээрэ эгээл олоной хабаадалгатай тэмсэл болоно гэжэ Леонид Ильич Брежнев хэлээ һэн. — Ушарынь юуб гэхэдэ, эб найрамдал сахин хамгаалгаһаа шухала удха шанартай зорилго мүнөөдэр байхагүй. Энэ хүдэлөөн жэлһээ жэлдэ урган бэхижэнэ. США-да, Канадада, ФРГ-дэ, Францида, Италида, Японидо, Скандинавида эб найрамдалай түлөө тэмсэлшэдэй һүүлэй үедэ хэһэн олоной хабаадалгатай ябуулганууд энээниие элирхэйлэн гэршэлнэ. Эб найрамдалай тала баригшадай ажал ябуулга элдэб шэнжэтэй байна. Энэ сесси тус ябуулгануудые гүнзэгыгөөр шэнжэлһэн, эб найрамдалай түлөө тэмсэлэй арга онолнуудые зохёохо хэрэгтэ зорюулагдаһан байгаа. Эб найрамдал хангаан бэхижүүлхэ гэһэн гол зорилтые шиидхэлгын үндэһөөр эдэ бүхы асуудалнууд зүбшэн хэлсэгдэбэ.

КПСС-эй XXVI съезд дээрэ найруулагдаһан совет эб найрамдалта шэнэ үүсхэлнүүд буу зэбсэг бүтээн гаргалгые хизаарлахын, уласхоорондын шахардуу байдалые һуларуулхын, дэлхэй дээрэхи шанга тэмсэлэй хёмороо зуришэлдөөтэ газарнуудые усадхахын тула ямар ехэ удха шанартай байһыень сесси харуулба. Гаванын хуралдаан эрхэ сүлөөгэйнгөө түлөө тэмсэдэг арадуудтай уласхоорондын һаналаа нэгэдэлгын хүсые элирхэйлэн харуулба. Патриодуудай гартаа буу барижа, эрхэ сүлөөгэйнгөө, бэеэ дааһан байдалайнгаа, эб найрамдалай түлөө тэмсэдэг Сальвадорой ба бусад оронуудай делегадуудай хэлэһэн үгэнүүд зүрхэ сэдьхэл хүдэлгэнэ.

Хүндэмүүшэ халуунаар угтаһанайнь түлөө манай хүдэлөөнэй олон жэлэй түүхэдэ гайхамшагта үйлэ хэрэг болоһон хуралдаае эмхидхэһэнэйнь түлөө сессидэ хабаадагшадай үмэнэһөө Кубын правительствада, арадта үнэн зүрхэнэй баяр баясхалан түгэсхэлдөө хүргэхыемни зүбшөөгыт. Намайе Хосе Мартиин орденоор шагналга хадаа эб найрамдалай түлөө тэмсэлшэдэй Бүхэдэлхэйн хүдэлөөнэй ехэ габьяа болоно гэжэ сэгнэхэ байнаб.

Гавана.

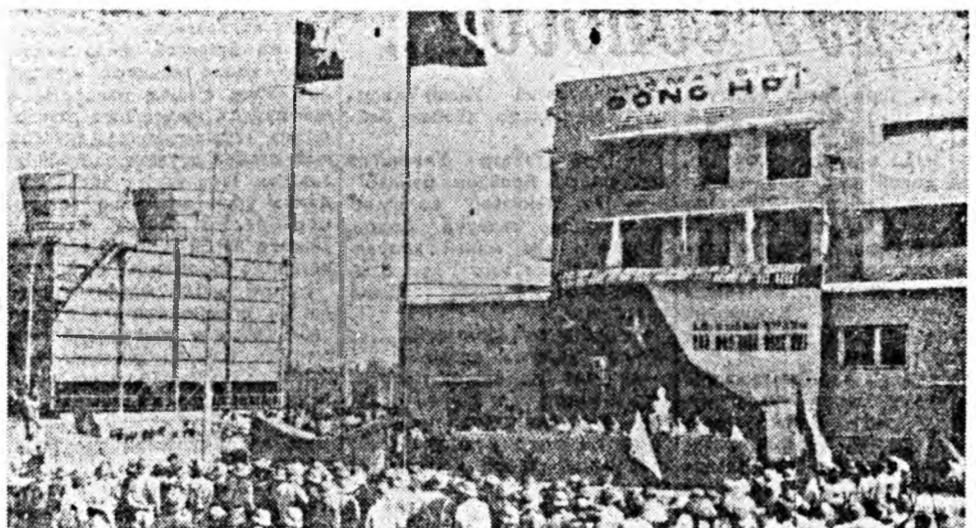

СРВ. Биньчитхиен провинциин Донгхой хотодо шэнэ электростанци ашаглалгада оробо. Энэ станци Советскэ Союзай туһаламжатайгаар баригдаһан байна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: станциин ашаглалгада оролгын баярай митинг.

ВИА—ТАСС-ай фото.

О

НИКАРАГУА. Энэ ороной правительство шэнэ байдал зохёон байгуулхадаа, ургажа байгаа залуу үетэндэ ехэ анхарал хандуулна. Түрэлхидөө алдаһан үхибүүд тушаа илангаяа ехэ анхарал оролдолго гаргана. Тэдээндэ зорюулжа, Манагуа хотодо үхибүүдэй байшан нээгдээ. Тэндэ аятай зохид газарнууд, столовонууд, наадаха таһалганууд бии.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Манагуадахи Үхибүүдэй байшангай хүмүүжүүлэгшэ Глория Кампусано.

АДН—ТАСС-ай фото.

ДҮРБЭДЭХИ ХҮН БҮХЭН ҺУРАНА

ОРОН ДОТОР арадай гэгээрэлэй национальна системые байгуулга хадаа феодализмһаа социализм тээшэ түүхэтэ дабшалта хэһэн монгол арадай революционно эгээл ехэ түйлалтануудай нэгэниинь болоно. Энээнэй ашаар арадай засагай жэлнүүдтэ Монголой Арадай революци Зүүн зүгтэ түгэс үзэг бэшэгтэй хүн зонтой түрүүшын орон болонхой. Мүнөө үедэ республикын дүрбэдэхи эрхэтэн бүхэн һурана. Тиигэжэ 10 мянган хүнэй хүртэсэдэ студентнэрэйнгээ тоогоор МНР хүгжэнги капиталис оронуудые ахижа гараһан байна.

Эдэ амжалтанууд хадаа МНРП-гэй болон арадай гүрэнэй сэсэн мэргэн политикын үрэ дүн мүн. Түрүүшынгээ үдэрһөө хойшо тэрэ ажалшадай һуралсал тухай айхабтар ехэ анхарал оролдолго хандуулдаг юм. 1921 ондо баталагдан абтаһан түрүүшынгээ программа дотор парти хүн зониие үзэг бэшэгтэ һургаха шухала байһые онсолон заагаа бэлэй. Соёлой хубисхал хэхэдээ, МНР-эй парти болон правительство хүн зоной үзэг бэшэгүй байлгые усадхаха, мүнөөнэй эрдэм ухаае нэбтэрүүлэн дэлгэрүүлхэ, шажанай барга мунхаг номнолые усадхан зайсуулха, национальна интеллигенциие бии болгохо, революционно шэнэ литература ба искусствые хүгжөөхэ талаар сэхэ шууд хэмжээнүүдые абаһан байгаа. 1921 ондо арадай революциин илаһанай һүүлээр хэдэхэн һарын үнгэрхэдэ, Богдын Хүрээдэ (мүнөө Улаан-Баатар хото) түрүүшын эхин һургуули нээгдээ һэн.

Энээнэй ашаар богонихон болзор соо һургуулинуудай материальна бааза нилээд бэхижүүлэгдэжэ, эдэнэй тоо олошоруулагдаһан, һургуулида ороодүй хүүгэдэй эмхи зургаанууд байгуулагдаһан байгаа. Национальна дээдэ һургуули болохо гүрэнэй университедые 1942 ондо нээлгэ ороной соёлой ажабайдалда шухала үйлэ хэрэг болоһон байгаа. Тиигэжэ дүшөөд онуудай эхеэр МНР-тэ арадай гэгээрэлэй ниитэнэгэн системэ байгуулагдаа һэн.

Арадай гэгээрэлые саашадаа хүгжөөхэдэнь, Советскэ Союз манай орондо аха дүү ёһоной туһаламжа үзүүлдэг байгаа, мүнөөшье үзүүлнэ. Арадай гэгээрэлэй хэрэгтэ бүхы һаһаяа зорюулһан национальна түрүүшын мэргэжэлтэд СССР-тэ бэлдэгдэпэн байна. МНР-эй юрэнхы эрдэмэй һургуулинуудай, тусхай дунда ба дээдэ һургуулинуудай материальна баазые бэхижүүлгэдэ зорюулагдаһан совет туһаламжа улам үргэдэнэ. Һүүлэй жэлнүүдтэ монгол арадта хэдэ хэдэн һургуулинуудай комплекснууд дамжуулагдан үгтөө. Эдэ бүгэдэ республикын арадай гэгээрэлэй жэшээтэ һайн эмхи зургаанууд болоно. Мүнөө орон дотор юрэнхы эрдэмэй 570 гаран һургуули тоологдоно. Бүгэдөөрөө дунда һургуулитай болохо зорилгонуудые тэдэ амжалтатайгаар шиидхэнэ. Һургуулинуудай дэргэдэ интернадуудые бии болголго шухала удха шанартай. Малшадай үхибүүдэй 60 гаран процентнь эндэ һурадаг юм.

Мэргэжэл шадабаритай, дүршэл ехэтэй профессорско-багшанарай мэргэжэлтэдээр түгэс хангагдаһан 7 дээдэ һургуули МНР-эй арадай ажахын ба соёлой мэргэжэлтэдые һурган бэлдэнэ. Гадаадын студентнэр манай дээдэ һургуулинуудта һурана. Орон доторнай 25 техникум бии. Дээдэ болон тусхай дунда һургуулинууд 180 мэргэжэлээр хүдэлмэришэдые, мэргэжэлтэдые һургана.

Арадай гэгээрэлэй системые саашадань хүгжөөхэ талаар хэгдэһэн шэнэ шухала алхам жараад онуудта техническэ мэргэжэлэй һуралсалые эмхидхэн байгуулха арга олгоһон байгаа. Республика дотор хүдэлдэг техническэ мэргэжэлэй 37 училищи дүршэл шадабаритай 100 мянга гаран хүдэлмэришэдые бэлдэжэ гаргаба. МНР-эй экономикын индустриин һалбаринуудые хурдан түргэнөөр хүгжөөһэнэй ашаар эдэниие һурган бэлдэхэ баатай болоһон байна. Тэрээнһээ гадна, Монголой хүбүүд, басагад Советскэ Союзай ба аха дүү бусад социалис оронуудай дээдэ һургуулинуудта, техникумүүдтэ, техническэ мэргэжэлэй училищинуудта һурана.

Монгол арадай оюун бодолой ажабайдалда, тэрэ тоодо арадай гэгээрэлдэ болоһон шухала хубилалтанууд хадаа МНРП-гэй соёлой политикын бодото үрэ дүн, Советскэ Союз болон социалис хани нэгэдэлтэ бусад оронуудай үзүүлдэг сэгнэшэгүй туһаламжын үрэ дүн болоно.

Зандагийн ИШБЯМБА,
монгол журналист.

Асуугты— харюусахабди

ЭРДЭМТЭДЭЙ НЭРЭ ХҮНДЭ НҮЛӨӨ ЕХЭТЭЙ

ДАНИИН МЭДЭЭЖЭ ФИЗИК, ПАГУОШСКО ДАНИИН КОМИТЕДЭЙ ГЭШҮҮН БЕНТ ЙОРГЕНСЕН АПН-эй АСУУДАЛНУУДТА ХАРЮУСАНА.

Асуудал: Танай һанахада, ядерна дайн хүн түрэлтэндэ ямар хойшолонгуудтай байха гээшэб?

Харюу: Ядерна дайнай хойшолонгууд гансал ядерна бомбын хаягдаһан орондо бэшэ, харин манай бүхы хүгжэлтэ дэбжэлтэдэ түйлай ехэ аюул түбэг ушаруулха байна. Хүн зониие олоорнь алалга, һандарал һүйдхэл, радиоактивна хорлолгын удаан болзорой хойшолонгууд манай түби дэлхэй дээрэ хүн түрэлтэнэй амидаралые үндэһөөрнь һалгааха байна.

Данние үгы хэхын тула дундуур хүсэтэй оройдоол 14 боеголовко хэрэгтэй гэжэ тоолон гаргагдаа. Ушарынь юуб гэхэдэ, Европодо олон мянган ядерна һомо хэрэгсэлнүүд, бомбонууд тодхогдон табигданхай. Эгээл нимэһээ хизаарлагданги ядерна дайн тухай хэлсэһэнэй үлүү гэжэ тоолоноб. Эндэ, Данида, хизаарлагданги ядерна дай үүдхэхэ тухай тооложо шадаха эрдэмтэд гү, али политигуудтай уулзаагүйб. Имнэ теори «ядерна дай сараха ябадалые» буруу һүргэхэ, тиигэжэ ядерна аюул түбэгүүдые үргэдхэхэ арга олгохо байна.

Асуудал: Ядерна буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргалга хүн зоной ажабайдалай хэмжээндэ ямараар нүлөөлнэб?

Харюу: Буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргалга ехэ мүнгэ зөөри, материал гаргаха бэрхэшээл түбэгүүдтэ оруулна. Тэгэд эдэ бүгэдые үйлэдбэридэ, хүн зоной һуудал байдалые һайжаруулгада, оршон тойронхи байгаалиие арюудхан сэбэрлэлгэдэ гаргашалжа болохо бшуу. Буу зэбсэг бүтээн гаргалга илангаяа хүгжэжэ байгаа оронуудта ехэ хохидол ушаруулна. Гэхэтэй хамта, хүгжэжэ байгаа зарим оронуудай юрын бэшэ, харин ядерна буу зэбсэг бүтээн гаргалгада татагдажа оруулагдахадаа болохо байна бшуу.

Асуудал: Ядерна дайнай уршагта бүхы хойшолонгуудые гүйсэд дүүрэнээр дэлхэйн олониитэдэ харуулжа шадаха эрдэмтэдэй уласхоорондын комитедые байгуулха тухай юун гэжэ һананаб-та?

Харюу: Имнэ комитедэй хүдэлмэри ехэ туһа хүргэхэ байна гээд тоолоноб. Зохихо баримтануудые наринаар суглуулхаһаа гадна, тэдэниие шадаал һаа үргэнөөр дэлгэрүүлхэ хэрэгтэй. Би университедтэ багшалдагби. Үнгэрхэдөө, студентнэр-физигүүдшье энэ талаар ехэ юумэ мэдэхэгүй байдаг гэжэ дүй дүршэлһөө мэдэхэб. Эгээл имнэпээ мүнөө эрдэмтэдэй нэрэ хүндэ эб найрамдалай хэрэгтэ, амгалан байдал сахилгада ехэ туһа хүргэхэ зэргэтэй.

Асуудал: Эрдэмтэдэй уласхоорондын комитедэй ажал ябуулга ямар шэнжэтэй байхаб?

Харюу: Эрдэмтэдэй уласхоорондын комитедые байгуулга бүхы оронуудай арадуудай амгалан тайбан байдалда зорюулагдаха зэргэтэй. Эб найрамдал сахин хамгаалха, эдэнэй уршагта хойшолонгуудые үргэн олониитэдэ ойлгуулха, ядерна буу зэбсэг бүтээн гаргалгые сараха, имнэ зэбсэг хэрэгсэлнүүдые хуряаха гээшэ тус комитедэй гол зорилго болохо юм. Ушар имнэһээ комитедэй ажал ябуулга амгалан һайхан шэнжэтэй байха болоно.

С. ВОЛОВЕЦ.
Копенгаген.

СОВЕТ ХҮН ХИЛЫН СААНА

КАМПОНГСАОМЬОО МАКСИМКА ОРЛОВ

ВЛАДИВОСТОГҺОО ээлжээтэ теплоходой Кампучиин Кампонгсаом портдо хүрэжэ ерэхэдэ, бишыхан кампучиец үхибүүд совет морякуудые причал дээрэ угтажа абаг. Максимка Орлов гэжэ ород нэрэтэй хүбүүхэн тэдэнэй ударидагшань болоно. Кампучиец хүбүүн хаанаһаа иимэ нэрэтэй юм?

1979 оной намар Кампонгсаом портдо хүндэ хүшэр ушар тохёолдоо һэн. Кампучиин арадта тон хэрэгтэй эм хоолой зүйлнүүдые, эмүүлхэ хубсаһа хунар ба бусад ачаа асарһан совет болон бусад гүрэнүүдэй суднанууд буулгахые хүлеэжэ, хэдэн неделеэр зогсодог һэн. Тэрэл СССР-эй Далайн флотой министерство Аласын эгээл эрхим докернуудые, инженернүүдые, механизаторнуудые шэлэжэ сугладаг, техникэ болон түхэрэгсэлнүүдээр хангаад, «Любовь Орлова» гэһэн теплоходоор Кампучи эльгээ. «Хани барисаанай экспедици» гэжэ нэрлэгдэһэн экспедици Кампонгсаомдо ... шахуу һарын туршада хүдэлмэри хэһэн байгаа.

Тэрэ экспедициин гэшүүн ... Родионова причал дээрэ үлэн хүбүүнтэй уулзажа, тэрэниие суднадаа абаад ерээ һэн ха. Тэрэнь эхэ, эсэгэгүй, үншэн үхибүүн байшоо. Тэрэнэй обогоошье мэдэхэгүй байгаа. Хараһаар байтарнь хэгыень, эгэшыень полпотовскидой зэрлиг муухай алаһые тэрэ хөөрөө. Тиигэжэ бүхы экипаж харгалзалгадаа абаа. Морягууд бишыхан кампучиец хүбүүе Максимка гэжэ нэрлээд, теплоходой нэрлүүлжэ ябадаг СССР-эй арадай артистка Любовь Орловагай хүндэлэлдэ фамили үгэһэн намтартай.

Пол Подой дахуулнуудай засаг бариха үедэ олон кампучиец хүүгэд үншэрһэн байна. Теплоходой экипаж нютагай засагаархидтай зүбшэн хэлсээд, хүдэлмэриһөө сүлөө саггаа үншэн үхибүүдэй байшан бариха гэжэ шиидээ һэн. Һандаржа һалаһан гурбан гэрые имнэ зорилготоигоор хэрэглэхэдэнь, болохо гэжэ нютагай засагаархид зүбшөөһэн юм.

Морягууд ба докернууд-механизаторнууд хахад һара соо тэдэ гэрнүүдые заһаа. Порт дээрэ 12 час соо хүдэлжэ ерээд, үшөө хэдэн часаар дархалдаг, шэрдэдэг байгаа бшуу. Болгариин «Захари Стоянов» гэжэ судныг морягууд тэдэнэй һайн һайхан хэрэгые дэмжээ һэн. Харин ноябриин 7-ной урда тээ городой хүн зон булта субботниггю гараба. Тиигэжэ удангүй хүүгэдэй байшан нээгдэһэн юм. 55 үншэн үхибүүд эндэ байдаг болоо һэн. Совет морягууд номуудые, наадаханайнуудые тэдээндэ бэлэглээ.

1980 оной апрельдэ Владивостогһоо хани барисаанай хоёрдохи экспедициин хүрэжэ ерэхэдэ, Максимка Орлов бүхы үхибүүдые дахуулаад, пристаньдэ ерээд байгаа һэн. Үхибүүд морягуудые дүтын хүнүүд мэтээр угтажа, һуралсал, мүн, ажабайдал тухайдаа хөөрэбэ.

Мүнөө хүүгэдэй байшанда 350 үхибүүн ажаһууна. Совет морягууд тиишэ ходо ходо ошожо, үхибүүдтэй уулзажа, туһалжа байдаг юм.

«Любовь Орлова» гэжэ теплоходой экипаж Пномпень хотын түбтэ үшөө нэгэ гэр заһажа түхеэрээ. Тэрэнь Кампучиин — совет хани барисаанай байшан болонхой. Тэндэ хүн зон хододоо олон байдаг.

Алас-Дурнын далайн пароходствын бүхы суднануудай экипажнууд «Любовь Орлова» гэһэн теплоходой морягуудай эхилһэн хэрэгые дэмжэпэн байна. Кампонгсаомдо ерэһэн «Гавриил Державин» ба «Ковдор», «Тунгуски» болон «Василий Докучаев», «Пионерская зорька» ба «Камчатка» гэһэн теплоходуудай морягууд хүдэлмэриһөө сүлөө саггаа суднануудай ашаа буулгалсадаг, Кампонгсаомой болон Пномпениин хүн зондо бусадшье туһаламжа үзүүлдэг юм. Хүүгэдэй байшангай багашуултай, Максимка Орлов болон тэрэнэй нүхэдтэй уулзалга онсо һүүрида байгаа ааб даа.

Виктор КОНТАЛЕВ.

АФРИКЫН АРАДАЙ МЕДИЦИНЭ

Врачнуудай һанамжаар, долоогойхон Глен гараха түрэхэһөө хүхэ ханяадатай байһан дээрэһээ эдэгэхэгүй гэжэ тоологдодог һэн. Түрэлхидынь аргалалгын мэдээжэ бүхы арга хурга хэрэглэһэн, Африкаһаа Европодо саг зуура ошоодшье ажаһууһан байгаа. Зүгөөр эдэ бүгэдэ ямаршье аша туһа үгэбэгүй. Тиихэдэнь африкин домто эмшэндэ хандахаһаа ондоо юумэн үлөөгүй һэн. Тэрэнь бишыхан хүбүүе хэдэн үдэрөөр саванна руу абаашаһан байгаа. Бусажа ерэхэдээ, хүбүүниинь танигдахаар бэшэ болошонхой байба. Шэг шарайнь гэрэл орожо, ханяаданиинь һалашанхай байгаа.

Тропическа үбһэ ногоон энэ талаар ехэ нүлөө үзүүлһэн байгаа бшуу. Иигэжэ хүндэ үбшэниинь дарагдаһан байха...

Энэ ушар һанаанһаа абтаһан юумэн бэшэ. Гленэй бүлые һайн мэдэхэ Солсберидэхи медицинын түбэй врачнууд энээн тухай намда хөөрөө һэн. «Аргалагдашагүй» гэжэ тоологдодог элдэб үбшэн эмнэдэг Африкын арадай домто эмшэд холо саагуур суудa гаранхай.

Элдэб үбшэн тахалһаа һэргылэн аргалдаг иимэ домто эмшэд үргэлжэ Африкын хүн зоной элүүр энхые сахин хамгаалдаг байһан юм гэхэ. Домто аргашад үбшыень тон зүбөөр элирүүлэн тайлбарилжа, медицинын аргалжа шадаагүй үбшэниие олохон ушарта эмнэдэг байгаа гэһэн баримта мэдээнүүд бии. Шуһанай хөөрэлгэ, унадаг үбшэ, гэдэһэ доторой, ушханай, зүрхэ-һудалай, хумхаа болон бусад үбшэнгүүдые усадхан зайсуулхын тула Африкын домто эмшэд амжалтатайгаар хүдэлдэг байгаа гээд элирүүлэгдэнхэй.

Европын оронуудай колони болгожо, дарлан мүлжэлгэ Африкын арадай медицинэ үндэһөөрнь үгы хээ гэхэдэ алдуу болохогүй. Мүнөөнэй медицинскэ хангалга гансал дарлагшад мүлжэгшэдэй гарта байгаа бшуу. Тиигэжэ Африкын үбһэ ногооной домто зүйлнүүдэй удха шанар, үнэтэ дүй дүршэл түргөөр усадхагдажа захалһан юм. Африкын оронуудта бэеэ дааһан байдалай соносхогдохо үеэр имагтал үндэр наһатай хүнүүд лэ иимэ үбһэ ногоогоор аргалжа шададаг байба. Бэеэ дааһан байдалтай Африкын оронуудай правительствануударадай медицинэ һэргээхэ талаар шухала хэмжээнүүдые бэелүүлжэ эхилэнхэй. Элүүрые хамгаалгын бүхэдэлхэйн эмхи (ВОЗ) энэ талаар тэдэнэртэ али бүхы нүлөө үзүүлнэ. Африкын заншалта медициные шэнжэлдэг тусхай һалбари тэрэнэй бүридэлдэ байгуулагдаа.

Хара түбиин арадай домто эмшэдэй дүй дүршэлые шэнжэлхэдээ, мүнөө эрдэмтэд тэрэнэй гүнзэгы удхатай байһые элирүүлхэ гэжэ оролдоно. Домто ургамалнуудые танижа, мэдэжэ абаха гээшэ иимэ аргаламжын үндэһэ һуури болоно. Ушарынь гэхэдэ, дулаан ороной элдэб үбшэн, тэдэнэй нюусанууд мүнөөнэй медицинэдэ үшөөл эли бэшэ байһаар. Энэ ушарһаа Африкын арадай медицинын арга онолнуудые шэнжэлхэ, нарижуулан һайжаруулха талаар тусхай шэглэлтэй медицинын эмхи зургаанууд Нигеридэ, Ганада, Танзанида, мүн бусад оронуудта хүдэлжэ байһаниинь дэмы бэшэ.

Зимбабвиин республикада энэ талаар шухала алхамууд мүн лэ хэгдэжэ байнхай. Африкада ургадаг элдэб ногооe, эм дом болон заншалта аргаламжын арга онолнуудые шэнжэлдэг эрдэм-шэнжэлгын түб һаяхан эндэ нээгдээ. Арадай домто эмшэдэй зүблөөн правительствын үүсхэлээр нёдондо жэлэй сентябрь һарада болоо һэн. Арадай эмшэлгын национальна нэгэдэл тэрээн дээрэ эмхидхэгдэн байгуулагдаһан байгаа. Юрын ажалшадай элүүр энхые хамгаалхын түлөө тэмсэлдэ арадай медицинүүд шухала үүргэ дүүргэдэг байна гэжэ тэрэнэй президент, ниислэл хотын университедэй профессор Гордон Чавундука тэмдэглээ. Арадай медицинын дүй дүршэлые анхаралтайгаар шэнжэлхыень ороной элүүрые хамгаалгын министр Г. Ушевокунзе уряалба.

А. ОСИПОВ.
Солсбери.

ХЭДЭХЭН ҮГӨӨР

БУДАПЕШТ. Болгариин, Венгриин, ГДР-эй, Польшын, Румыниин, Советскэ Союзай болон Чехословакиин түбэй гадаадын худалдаа наймаагай банкнуудай түлөөлэгшэдэй зүблөөн Венгриин Вишеград хотодо болоһон байна. Уласхоорондын валютна дэлгүүр дээрэхи хэрэг байдалые ба СЭВ-эй гэшүүн-оронуудай банкнуудай хүдэлмэриин шухала асуудалнуудые тэдэнэр зүбшэн хэлсээ. Экономическа харилсаа холбооной уласхоорондын банкын удаан болзороор урьһаламжалдаг уласхоорондын банкын түлөөлэгшэд зүблөөндэ мүн лэ хабаадалсаа.

УЛААН-БААТАР. Совет-монгол замбуулинай хамтын ниидэлгын хүндэлэлдэ соносхогдоһон бүгэдэ арадай габшаахайн дүнгүүд энээндэ согсологдобо.

Монголой индустриин түрүү предприятинуудай нэгэн болохо зэдэй болон молибденэй «Эрдэнэт» комбинадай коллектив, Усунурска аймагай Ульгий районой ажалшад, Улаан-Баатарай 34-дэхи дунда һургуулиин багшанар мүрысөөндэ эрилжэ гараа.

Совет-монгол замбуулинай хамтын ниидэлгын хүндэлэлэй грамотанууд дипломууд эгээл эрхим дүнгүүдые түйлаһан ажалша коллективүүдтэ барюулагдаһан байна.

БЕРЛИН. «Социализм ба эрдэм, техникын дэбжэлтэ» — Берлиндэ нээгдэһэн уласхоорондын конференциин темэнь иимэ юм. Аха дүү, партинуудай съезднүүдэй шиидхэбэринүүдһээ уламжалан, 80-яад онуудта ниитын эрдэмэй техникын зорилгонуудые Болгариин, Венгриин, Вьетнамай, ГДР-эй, Кубын, Польшын, Советскэ Союзай болон Чехословакиин эрдэмтэд зүбшэн хэлсэнэ.

Социалис гүрэнүүдэй арадай ажахын гол һалбаринуудта эрдэм, техникын дэбжэлтые саашадань хурдадхаха, энэ талаар харилсаа холбооe хүгжөөхэ асуудалнууд конференциин хабаадагшадай гол анхаралда байгаа.

ХИТАД: ХҮДЭЛМЭРИГҮЙШҮҮЛ ОЛОШОРНО

Хитадай городуудта 26 миллион шахуу хүдэлмэригүйшүүл тоологдоно гээд мэргэжэлтэд багсаамжалдаг. Энэнь городой хүдэлмэришэд болон алба хаагшадай дүрбэнэй нэгэ хубинһаа үлүүтэйнь болоно. Хүдөөдэ, багсаамжалхада, 100 миллион хүн ажалгүй. Хитадай хүтэлбэрилэгшэдэй дээрэлхүү программын, тоошолон хэлэбэл, арадай ажахые хүгжөөхэ 10 жэлэй (1976—1985 онууд) түсэбэй буруу һүрэһэнэй эсэстэ Пекинэй экономическа политикада шэнэ эрид эрьелтэ хэгдэһэн байна. Энэнь хүдэлмэригүйшүүлэй тоое эли бодо нэмээхэ болоно. Хитадай хүтэлбэрилэгшэд үйлэдбэриин болон барилгын хэмжээе нилээд хороожо эхилээ. Иигэжэ тэдэнэр экономикоёо «гуримшуулна» гээшэ. Хитадта «үлүү» хүнүүдэй тоо саашадаашье олошорхо юм гээд Пекиндэшье мэдэрхэ баатай болоо. Мүнөө жэл хүнүүдые, илангаяа залуушуулые ажалаар хангалга улам муудаха юм гээд үшөө февралиин эхеэр Синьхуа агентство мэдүүлһэн байна.

КНР-эй арадай ажахые «гуримшуулгын» шэнэ шата жэлэй эхеэр соносхогдоһон гээшэ. Хитадай хэблэлдэ мэдээсэһэнэй ёһоор, экономическа ехэ бэрхэшээлнүүдые дабахын тула эрид шанга хэмжээнүүдые абаха гээшэ тэрэнэй гол удха болоно. Жэшээнь, капитальна барилгада гаргашалагдаха һомологые хахад шахуу хубяар бага болгохые хараалагдана. Һүүлэй хоёр жэлдэ орон дотор томо ехэ ба дундуур хэмжээнэй 500 гаран барилга зогсоогдоо гээд ниислэлэй «Бэнцзин жибао» тэмдэглэнэ. Мянгаһаа доошо бэшэ дүүргэгдэээгүй барилга үшөө нэмэхэнь гээд хүлеэгдэнэ. Японой «Иомиури» газетын сэгнэһэнэй ёһоор, КНР-тэ капитальна барилгые бага болгоходо, үшөө 10 миллион хитад ажалгүй болохо юм ха.

Түсэбөөр хараалагдаһанай ёһоор «аша үрэгүй» предприятинуудые хаахадань, орон дотор хүдэлмэригүйшүүлэй тоо бүришье түргөөр олошорхо ааб даа. Хитадта иимэ предприятинууд олон юм. (1980 оной түрүүшын хахад промышленна предприятинууд жэлдээ 1,4 миллиард юаниин гарзада ороһон байна). Тиимэһээ элдэб янзын хэдэн арбаад мянган промышленна предприяти хаагдажа, олон миллион хүдэлмэришэд ажамидаралай шухала зүйлнүүдгүй үлэхэнь бшуу. Хүдэлмэригүйшүүлэй иимэ түргөөр олошоржо байхада, ажамидаралай хэмжээн дутуугүй түргөөр доошолно.

Арадай ажахые «гуримшуулха» талаар шэнэ шатада орожо эхилхэһээ урид Пекиндэ тэрэнэй али болохо хойшолонгууд тухай һайса бодожо үзөөгүй гээшэ ха гэжэ һанагдана. Иимэ хандалгань Хитадай хүтэлбэрилэгшэдэй бэелүүлдэг экономическа политикын өөрсэ шэнжэнь болоһоор үнинэй бэшэ вал даа.

Игорь НАДЕЖДИН.

МАНАЙ АЙЛШАН

ГУРГАЛДАЙН ДУУ СОНОСОН...

СССР-эй арадай артистка, СССР-эй Гүрэнэй ба Казахай ССР-эй шангуудай лауреат Бибигуль Ахметовна Тулегеновае казахай гургалдай гэжэ анха түрүүн хэн нэрлэһэн юм, бү мэдэе. Энээниие гайхамшагта артистка өөрөөшье хүсэд мэдэхэгүй. Казахай композитор Баймухамедовэй «Гургалдай» гэжэ дуу казах хэлэн дээрээ аргагүй һайханаар гүйсэдхэдэг дээрэһээнь иимэ нэрэ үгтөө аал? Үгы даа, ганса энээнһээ бэшэл ёһотой.

Бибигуль Ахметовна өөрыгөө мэдэхэ сагһаа хойшо түрэл арадайнгаа жэнхэни һайхан дуунуудые дуулажа ябаһан юм. Арад бүхэн өөрын дуутай. Арадай дуулаһан дуун гээшэ муу гэжэ байха гү? Тиимэһээ түрэл арадайнгаа хэр үгһөө зохёон байгуулжа, саашань мүлижэ, сэдьхэл зүрхэнэйнгөө гүндэ абажа ябаһан жэнхэни дуунуудыень шагнагшадай һанаһан соо, һайнаар дууладаг болоо һаа, эшэгүүритэй байдалда ухэрэшье орохогүйб гэжэ Бибигуль Тулегенова үни, дайнай жэлнүүдтэ, үшөөл багахан басаган ябахадаа мэдэрээ һэн. Тиигээд лэ һургуулиин һурагша ябахаһаа хойшо тэрэ казах арадайнгаа уянгата дуунуудай гүн удхые, хэлэхээ һанаһан эрмэлзэл бодолыень, дабтагдашагүй һайханиинь тон нарибшалан ойлгохо, удаань шагнагшадта өөрынгөө бэлиг шадабаряар, хоолойгоороо дамжуулха гэжэ ганса сэдьхээ бэшэ, мүн тэрэл сагһаа хойшо оролдожо эхилээ бэлэй.

Мүнөө Бибигуль Ахметовна арадай болоод казах композиторнуудай шэнэ-шэнэ дуунуудые дуулажа, ганса өөрынгөө түрэл нютагта бэшэ, мүн бүхы совет орон соогоо, табан түбитэ бүмбэрсэг дэлхэйдэ мэдээжэ болонхой юм гэжэ хэлээ һаа, тиимэшье ехээр үлүү гаргаһан үгэ болохогүйнь элитэ. Тэрэ хаана ябаагүйб даа?! Алишье зүгэй, ямаршье яһанай, гүрэнэй, ямаршье үзэл бодолой хүн байг — өөрэгүй, Бибигуль Тулегеновагай гайхамшаг хоолойдо, жэнхэни дуута түрэл орондонь баяр баясхалан хүргэн альгаа ташахадаа, дуушаниие гургалдай гэжэ эжэлүүдгүй нэрлэдэг бшуу.

Гургалдай... Ала-Тоо гэжэ үндэр уулын боори тулан мухардадаг сэнхир манатa талын шэмэг боложо түрэһэн заяатай агуу дуушан манай Улаан-Үдэ ерэжэ, П. Чайковскиин нэрэмжэтэ хүгжэмэй училищиин концертнэ зал соо хоёр концерт үгэһэн байна.

Концертнь хоёр хубиһаа бүридөө. Нэгэдэхи хахадтань казах арадай, ород арадай ба казах композиторнуудай дуунууд болон классическа оперонуудһаа хэһэгүүдые, аринуудые артистка гүйсэдхөө. Хоёрдохи хахадтань Бибигуль Тулегенова казах арадай дуунуудай ба ородой агуу композиторнуудай романснуудай хажуугаар хари гүрэнүүдээр гастрольдо ябахадаа сээжэлдэһэн дуунуудаа (тэдэнээ сувенир гэжэ нэрлэнэ) гүйсэдхэһэн байна. Тиигэжэ бидэ венгр, итальян, норвег, вьетнам, монгол дуунуудые шагнаһан байнабди.

Бибигуль Тулегеновагай концертдэ ерэһэн хүн юу мэдэржэ һуугаа хаб? Энээниие нэгэ үгөөр хэлэхэнь бэрхэ. Гэбэшье үнэнхэ гургалдайн аялга дуу соносободи гэжэ сэдьхэжэ һууһан хүнүүд үсөөн бэшэ байгаа ёһотой гэжэ һанагдана.

Концертын дүүрэһэнэй удаа бидэ Бибигуль Ахметовнатай уулзаһан, хөөрэлдэһэн байнабди.

— Бибигуль Ахметовна, танай нэрэ түрэл хэлэн дээрэтнай ямар нэгэн удхатай байгаа еһотой, хэлэжэ үгыт?

— Бибигуль гээшые «шэдитэ сэсэг» гэжэ оршуулжа болоно.

— Та энээнһээ урагша манай Улаан-Үдэ хото ерэжэ үзэһэн гүт?

— Би 1961 ондо, 20 жэлэй саана, танай нартата Буряад оронсор, хүгжэм дуунда үнэнхэһөө дуратай Улаан-Үдөөртнай гастрольдо ябаһан байнаб.

— Тэрэ гэһээр Улаан-Үдэ хэр ондоо болоһон байнаб?

— Оо, танихын, аргагүйл! Слон ондоо гэрнүүд бодоо. Жэшээнь, энэ манай хөөрэлдэжэ байгша зэл, хүгжэмэй училищиин байшан абаһд үзэл даа.

— Бибигуль Ахметовна, та мүнөө хаанаһаа ерээбта?

— Бидэ Норильск, Новосибирск хотонуудаар үсөө үсөөхэн концертнүүдые үгөөбди. Эндэтнай хоер концерт үгэбэ гээшэбди. Үглөөдэр нютагаа бусахабди.

— Удаань?

— Удаань Ленинград, хари гүрэн... Юрэдөөл, ажал гээшэ ехэ. Бэһэ гэр бараамни гэжэ байха. Үбгэмни, үхибүүдни, ашанарни.

— Энэ хэлээшээ бага үргэдхыт?

— Би хоёр басагатай, нэгэ хүбүүтэйб. Үбгэмни физик юм. Басагадни хадамдь гараһан. Би хоёр ашанартайб. Тэдэнээ, ашанараа һанажа зободогби. Ехэ басагамни Казахай консерватори дүүргээд, Абайн нэрэмжэтэ оперо болон балетэй театрта хүдэлдэг юм.

— Тандаал адли уянгата колоратурно-сопрано хоолойтой гү?

— Тиимэ. Тиимэһээ бидэнэр оперонуудта нэгэ парти дууладагбди. Басагамни Марьянгуль Тулегенова гэжэ нэрэтэй.

— Жэшээнь?

— Жэшээнь, Вердиин «Травиатада» Виолеттын, Е. Брусиловскиин «Кыз-Жибек», Т. Жубановай «Енлик-Кебек» гэхэ мэтэ оперонуудта ээлжээд дууладагбди.

— Хэнэйшье мэдэхээр, хүн гээшэ өөрынгөө нэгэнэй хэрэгые алдуугүйгөөр олохо, хүнэй туһагүйгөөр захадань хүрэхэ гэжэ байдаг. Зүгөөр тиимэ зон тон үсөөн ааб даа. Бибигуль Ахметовна, та яагаад дуушан болохо замдаа гараһан байнат?

— Би дунда һургуулида һуража ябахадаа уран һайханай хэрэлгэнүүдтэ хабаадагдаг, дууладаг байгааб. Удаань һургуулиа дүүргээд, ямаршье һаань нэгэ институтда орохо һанаатай Алма-Ата ороо һэм. Тэд ямар институтда ороха гээшэб? Нүхэд басагадайнгаа багшанарай гү, али медицинскэ, юрэдөөл, ямаршье институтда ороё гээ һаань, тиишээл ороход байгааб. Тиигэһээр, худхаһаар байтарни, шалгалтын үе хүрэжэ ерээ һэн. Удаань би фабрикада ажалда ороод, хүдэлжэ эхилээб. Тэндэ оһал уран һайханайнь коллективтэ ябалсажа, дуулажа захалааб. Бидэ эндэ тэндэ ходол концерт үгэдэг байгаабди. Нэгэтэ, концертымнай һүүлдэ, намда нэгэ эхэнэр ерэжэ, гарыем шангаар адхаад: «Ши заабол дуулаха ёһотойш!» гээ һэн. Тэрэ эхэнэр хадаа мэдээжэ уран зохёолшо Галина Серебрякова байгаа бэлэй. Тиигээд лэ би Казахай консерваторидо ороһон байнаб.

Һүүлэй арбан жэлэй туршада би оперно театрта хүдэлнэб. Гэбэшье гастрольдо гарангүй байжа шададаггүйб. Хүн зоноор саг үргэлжэ уулзажа байхадаа сэдьхэлээ ханадагби.

— Танда сүлөөтэй саг гэжэ хэр ехэб?

— Срейдоош үгы гэхэдэ, дан хэтэрмэ болохо юм гү? Юрэдөөл, сүлөө саг гэжэ ехэл хүшэр юумэн даа. Гол хүдэлмэриин хажуугаар консерваториин профессор, Казахай ССР-эй Верховно Соведэй депутат ха юмбиб. Тиигээдшье эхэнэр хүнһөө гэрэй ажал хайшаа ошогшо һэм.

— Бибигуль Ахметовна, та 1967 ондо СССР-эй арадай артист гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэтэй болоо бэлэйт. Хэды ондо СССР-эй Гүрэнэй шанда хүртэһэн болонот?

— В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойдо зорюулһан концертнэ программаараа СССР-эй Гүрэнэй шанда хүртөө һэм.

— Бибигуль Ахметовна, таниие манай Улаан-Үдын шагнагшад аргагүй дулаанаар угтаба. Дуулаһан дуун бүхэнэйтнай удаа нэрьемэ альга ташалган, «Браво!» «Бис!» хашхараанууд дуулдажа байгаа. Та манай Буряад орон ерэһэндээ сэдьхэлээ ханаба гээшэ гүт!

—Юу хэлэхэб, үнэнхэһөө ханааб.

— Манай Улаан-Үдэдэ хүгжэм дуунда дуратай. Та энээниие өөрөөшье харабат. Үшөө дахин хэзээ бидэндээ ерэхэ гээшэбта?

— Оо, одоол мэдэнэгүйб даа. Зүгөөр дура зүрхыем ээлһэн, дуу хүгжэм сэгнэдэг, дуушадые һайнаар үгтадаг Улаан-Үдэ хэзээдэшэ намда дүтэ. Би мүнөө мэдэнэб: эндэ намда дуратай!

Б. ЮНДУНОВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Б. Тулегенова.
И. ДРИГЕНОВОЙ фото.

ХҮН ба байгаали

ЗҮБӨӨР АШАГЛАХА

«ЭРДЭМ ТЕХНИКЫН ХҮГЖЭЛТЫЕ ТҮРГЭДХЭХЭ ХЭМЖЭЭНҮҮДЫЕ АБАХА ЗУУРАА, БАЙГААЛИИН БАЯЛИГТА ЭЗЭН ЁҺООР ХАНДАЖА, АГААР, УҺА БУЗАРЛАХАГҮЙН, ГАЗАРАЙ ХҮРЬҺЭНЭЙ МУУДАХАГҮЙН ТУЛА ОРОЛДОХО ЗЭРГЭТЭЙБДИ. ГАНСАШЬЕ БИДЭ БЭШЭ, МҮН ЕРЭЭДҮЙН ҮЕТЭН ЭХЭ ОРОНОЙНГОО БАЙГААЛИИН БАЯЛИГЫЕ АШАГЛАН ХЭРЭГЛЭХЭ АРГАТАЙ БАЙХА ЁҺОТОЙ».

Л. И. БРЕЖНЕВ.

Энэ хэлэгдэһэн үгэнүүд бүхы хүдэлмэридэмнай хүгэлбэри боложо үгэдэг гэжэ баталалтай. Гол түлөб үнгэрһэн жэлдэ хэгдэһэн зарим тэды хүдэлмэри, бодото хэмжээнүүд тухай дурдаха дуран хүрэнэ. Байгаали хамгаалгын бүлгэмэй районно соведэй президиум энэ хугасаа соо арбаад дахин сугларжа, олон ондоо асуудалнуудые зүбшэн хэлсээд, тодорхой хэмжээнүүдые хараалһан байна. Районой хүдөө ажахын управлениин начальник, соведэй президиумэй гэшүүн Н. Ц. Нимаевай «Газар ашаглаха хуулиие сахилга тухай» гэһэн элидхэл хэхэдэ, ашатай туһатай хөөрэлдөөн дэлгэрээ һэн.

Ногооруулгын хүдэлмэридэ олониитые хабаадуулха талаар нилээд оролдолго гаргагдаһан, уламжалан 13700 модон, 10200 һөөг һуулгагдаһан юм. Илалтын һайндэртэ соёлой байшангуудай дэргэдэ, Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнда бастарай үхэлөөр унагшадай дурасхаалай хүшөөнүүдэй дэргэдэ модо, һөөгүүд олоор таригдаа. Һуурин, тосхонуудаа шэмэглэлгэ, болбосон түхэлтэй болголго жэл бүри үргэдэнэ.

Ойлгууламжын хүдэлмэриин ашаг үрэ дээшэлээ. Жэлэй туршада хүн зоной дунда 145 лекци, элидхэл уншагдаһан, 210 хөөрэлдөөн эмхидхэгдэһэн байна.

Эдир үетэн байгаали хамгаалгада бүри эдэбхитэйгээр хабаададаг болоо. 1980 ондо «Байгаалида ленинскэ ёһоор хандаха» гэһэн уряа доро үнгэргэгдэһэн социалис мүрысөөндэ Шпалозаводой дунда һургуулиин һурагшад түрүү һуури эзэлһэнэйнгээ түлөө урмашуулагдаһан, Элхиин дунда һургуулиинхидта хоёрдохи шатын диплом, мүнгэн шан барюулагдаһан байна. Оршон тойронхи байгаали тухай эрдэм мэдэсэ дэлгэрүүлхэ хэрэгтэ илангаяа ехэ амжалта туйлагшад тус тустаа мүн лэ урмашуулагдаа. Районой һургуулинуудай 12 һурагшадта Хүндэлэлэй грамота, дурасхаалта бэлэгүүд барюулагдаа.

Бүлгэмэй соведэй президиумэй зүблөөн дээрэ 1981 оной социалис мүрысөөнэй гуримууд баталан абтаһан, мүрысөөндэ илагшадые урмашуулха арганууд хараалагдаһан юм.

Зарим тэды шүүмжэлхы һанамжануудаа элирхэйлжэ, энэ ехэ хүдэлмэридэ ушардаг дутуу дундануудаа тодоруулха хэрэгтэй. Ленинскэ комсомолой нэрэмжэтэ нарин сэмбын комбинадай түлөөлэгшэдэй республикын бүхы профсоюзай гэшүүдтэ хандаһаниинь тон һайшаалтай. Энэ хандалга тушаа зүбшэн хэлсэлгэ эмхидхэхэдээ, нэгэ хэды дурадхал оруулжа, район доторхи байдалаа дахинаа хаража үзөөбди. Оршон тойронхи агаарай ариг сэбэрые сахилгада һаад ушаруулха үзэгдэлнүүд олон. Хандагатайн леспромхоз, Онохойн модоной комбинат модоной үлэгдэлнүүдые галдажа агаар бузарлана. Иимэ үлэгдэл тусхай котельнэнүүдтэ галдабал гү, али ябтелаад хүн зондо худалдабал, дээрэ бэлэй. Мүн лэ республикын Ой модоной ажахын министерство тушаа хэдэн үгэ хэлэлтэй. Юуб гэхэдэ, ой модо хэмһээ үлүүгээр отолһонһоо боложо, олон тоото горхон, булагууд шэргээ, тиихэдэ Брянка голой һаба урданайхиһаа доошоо оронхой. Эдэ бүхы үзэгдэлнүүдһээ ямаршье тобшолол хэдэггүй, урдынхидеал харюусалгагүйгөөр хандадаг, бодомжолжо үзэдэггүй тушаалта нюурнууд дайралдаһаар. Үдэ голой баруун талаар, Дабаатын сельсоведэй газар дайдада байгаали хамгаалха хуули бүдүүлигээр хазагайруулагдана. Ивалгын оньһожоруулагдамал ой модоной ажахын хүдэлмэрилэгшэд нарһа, шэнэһэ, хуша ехээр отолно, дүтүүр урдаһан гол горходнай хатажа шэргэхэ гэжэ юрэдөөшье һанаата бологүй. Гэхэ зуура, ажамидаралта уһатай гол горхоной шэргэбэл, дүтын нуга, сабшалан ундалуулханъ бэрхэтэй бшуу. Тиимэһээ энэ алдуу эндүүгээ заһажа, Дабаата, Таһархай, Арбижал, Нарин-Шэбэр, Асагат шадар гол горхондо дүтэ ой модо сабшаха, отолхо ёһогүйбди гэжэ хэлэлтэй. Байгаали хамгаалгын шухала удха шанарые гүйсэд ойлгодоггүй зарим хүнүүд ушардаг. Жэшээлхэдэ, Буркоопсоюзай правлениин түрүүлэгшын орлогшо нүхэр Окладникова байгаали хамгаалгын бүлгэмэй гэшүүдэй түлбэриез райподо оруулхыень хориһон байна. Иимэ ябадалые гайхамаар лэ гээшэ ааб даа. Буркоопсоюз жэл бүри ой тайгын хэшэг, баялигые хэрэглэдэг, жэмэс, һамар, һархяаг ехээр суглуулдаг эмхи ха юм.

Саашедаа иимэ дутагдалнуудаа дууһынь элирүүлжэ, зүб тобшололнуудые хээд, абаһан уялгануудаа дүүргэдэг байял. Тиихэдээл түрэл байгаалиингаа эзэн гээшэбди гэхэ эрхэтэй байха бшуубди.

И. СИРОТИН,
Загарайн районно Соведэй байгаали хамгаалгын бүлгэмэй түрүүлэгшын орлогшо.

УНШАГТЫ һОНИРХОХОЛ БАЙХАТ

«БАЙЗА ДАА ШАМАЙ, ШАНДАГАН!»

Энэ болоһон ушар шоно
шандаган хоёр тухай суу
мультфильм һануулна.
Минскын дүрбэдэхи ТЭЦ-эй
барилгашад үглөөгүүр ажал
даа гаража ябаха үедөө хаш
даһан хайрсагай захада то
тоод: «Байза даа шамай, шан
даган!»,—гэжэ хашхардаг бай
гаа. Хайрсаг соонь хоноһон
шандагахан харайжа гараад
дүтын бургааһа руу орошоод
бэлэй. Үдэшэнөө үнөөхи
хайрсаг соогоо ерэжэ хоно
дог байгаа. Барилгашад тэ
рэниие ехээр хашараадаггүй
бага бага эдеэ хоол асардаг
байба. Иигэжэ томо бари
гын шуулан доро хилар ша
диган байрлашоо ха юм.

Нэгэтэ «Байза даа шамай,
шандаган!» гэжэ хэнэйшье
хашхархада... тэрэнь ой ру
харайнгүй, харин дүтэ хэбтэ
һэн сорго руу орошобо
Барилгашад шандаганиие сор
го cooһоонь гаргажа эрхэлүү
лээд табиба. Шандаган тэ
дол наадалуулдаг хадаа за
хүүраа хаш. Барилгашад
нэгэтэ үглөөгүүр ерэхэдэнь
хонодог хайрсагынь хоо
байбал даа.

ШАНДАГАНАЙ ЗҮРХЭН

Астраханьда ажалладаг ж
хачик Ю. Коробов нэгэтэ ж
гаһашалхаяа гараад, олзо б
рисагаи газар бэдэржэ яб
тараа, бургааһан соо бүү
дуулажа алуулһан эмэ шанд
ганай һэг хараба. Харин ш
жүүдэнь үшөө нэгэ шандаг
һуужа байба.
Коробовой дүтэлхэдэнь, т
рэнь хүдэлбэшьегүй. Юр
Васильевич эрэ шандагана
ниие хайрлажа, толгойень
эльбэбэ. Шандаган хүнэй
хэлүүлһэнииешье обёорногүй
хэбэртэй. Хайрлаһандаа тэр
ниие гартаа абаад, шархо
һан бэшэ юумэ ааба гэж
хаража үзэбэ. Үгы. Иигэ
ябашаһан шандаган хэн
шьеб бэлэхэн олзо болохо
гээшэб гэжэ бодоод, үнөө
эмэ шандаганайнь бэе
холохоно абаашажа,
соон дээрэ табяад, нясо
альга ташан эшхэрбэ ха. Ха
рин тэрэнь татагад гэ
палиханаар һурэн бодо
шэрэнги руу гүйжэ орош
һэн.

ЗАЯАНТАЙ ШАНДАГАН

Ямарханшье ушар дай
дабаг даа — шандаган за
зада унаа!
Горно-Алтайн ангуушан Те
Ивашкинай нохойтоо Те
кит горхон дээрэ ерэхэд
хүйтэн уһан соо унаш
шандаган арбаганажа, м
һэнэй хүбөөдэ аһалдан,
жа байба. Харзын тэгэ
эрьюулгэ хөөһэтэнэ. Ба
һанай хүсэн һалантаа хэб
тэй. Тэрэ ангуушан тэ
тамархаяа зүрхэлнэгүй хэш
тэй. Энэ үеэ нохоинь тү
ба. Тэрэ тошон аэзгүүр м
хижэ, нүгөө эрьедэнь гар
хусаба. Шандаган айгаад,
тээшэ тамарба. Тэрэниие
шэхэнһээнь шүүгээд абах
хүшэр бэшэ ааб даа.
Урагшатай шандаган
гуушадай гэртэ халуун
шэнэй дэргэдэ хэбтэбэ. Н
бага дадахадаа, миисэйн
уужархиба. Һүүлдэнь пеш
оoро ороод, үдэшэ боло
хэбтэбэ.
Ангуушан боро хараа
абарһан «айлшанаа» мэш
тэ хээд, ойн захада абаа
жа табиһан байгаа.

ХҮНЭЙ ХАМГААЛАЛТА ДОРО

Иваново хотын тусхай
сионер П. Стырое шанд
бэгсэргэ хоёрой туламдаа
нирлон хараба ха. Бэгсэр
добтолно. Харин бэеэ
хын тула шандаган нюр
дээрээ хэбтээд, хойто х
рөө үдьхэлжэрхихэ юм.
гэжэ ирьяатанһаа амяа
на. Эгээл гайхалтай ю
ниинь гэхэдэ, аймшагтай
буунай удаадахи доотол
хэхээр эрьежэ ерэтэрнь,
даган аргааханаар гэди
сухарин, хүн тээшэ дүт
Стыровэй тэрэниие гар
абан гэхэдэ, жаа амито
зүрхэн тушэгэнэжэ б
Хүнһөө хамгаалалта эр
шандагые хаяжа орх
аргагүй. Тэрэ бэгсэргые
оаһан лэ юумэзрээ шэо
сухарюулба.
Тбилиси хотын жолоо
А. Ломидзе гэгшын ха
хажуу талада автомашин
байлгаад, мотоороо шал
байха үедэнь, үнэгэнэ
нуулһан шандаган ко
руунь орожо хоргодоо
Үнэгэн тээ саанахананы
лээнэ. Харин шандаган
тээшэ шэртэлээн: «Яд
байдалда бү орхиш»
шүүгээр гүйна хэбэртэй.
лоошон аян замаа үрг
лүүлхын тула үүдэсэ ха
шандагаханай ута шэхые
бэсэгээн, яблока, жэмэс
харгын замаар үргийн
хэн ой модон соо абааш
табиһан байгаа.

(«Известия» газетэһ

СПОРТ СПОРТ СПОРТ СПОРТ

Футбол — «АНГАРА» АМЖАЛТАТАЙ

Сибирь болон Алас-Дурна зүгэй зоноһоо «А» классай хоёрдохи бүлэгтэ наададаг футболистнуудай дунда дүүрээдэхи уулзалга үнгэргэгдэбэ. Наадаанай дүн хаража үзэхэдэ, хоёр лэ командын футболистнууд һайн байдалтай гээд тэмдэглэлтэй.

Манай зонын үнинэй футболистнуудай нэгэн — Ангарскын «Ангара» команда байгша оной наадануудые эрхим бэрхээр үнгэргэхэ зорилго урдаа табяа ха. Эдэнэр түрүүшынгээ хоёр уулзалга Барнаулай «Динамо», Рубцовскын «Торпедо» командануудай стадионууд дээрэ үнгэргэхэдөө, түрүүшынхидтэйнь 0:0 тоотойгоор тэнсээ һаа, «Торпедын» футболистнуудые 2:1 тоотойгоор диилэжэ ерээ һэн. «Ангарагай» футболистнууд хоёр наада гэртээ үнгэргэхэдөө Ново-Кузнецкын «Запсибовец», Новосибирскын «Чкаловец» командануудые 2:0, 2:1 гэһэн тоотойгоор шүүжэ, дүн хамта долоон очкотойгоор мүрысөөнэй таблица толгойлбо.

Байгша онһоо манай зоно до наадахаар ерэһэн Свердловскын «Уралмаш» мүн лэ һайн бэлэдхэлтэй. Эдэнэр түрүүшынгээ уулзалга үнгэргэхөөр Ново-Кузнецкын футболистнуудта айлшалхадаа, талмайн эзэдтэй 1:1 тоотойгоор тэнсэһэн юм. Харин Новосибирскын футболистнуудтай хоёрдохи наадаяа үнгэргэхэдөө, тэдэнээ 3:1 тоотойгоор илаһан байгаа. Удаадахи хоёр уулзалгаяа өөрынгөө стадион дээрэ наадаһан «Уралмашай» футболистнууд Омскын «Иртыш» командые 2:0 тоотойгоор шүүһэн, Тюменийн «Факелтэй» 1:1 тоотойгоор тэнсэһэн байба. Мүнөөдөө эдэнэр зургаан очкотой, мүрысөөнэй таблицада хоёрдохи һуури эзэлнэ.

Нижни Тагилай «Уралец» команда энэ жэлдэ манай зонодо наадана. Эдэнэр бүхы уулзалгаа табан очкотой болонхой, гурбадахи һуури эзэлнэ. Тиихэдэ Владивостогой «Луч», Благовещенскын «Амур», Эрхүүгэй «Звезда», Омскын «Иртыш», Барнаулай «Динамо» командануд шүүгдөөгүй һаа, тус тустаа 4 очкотой болобо.

Манай Улаан-Үдын «Локомотив» командын футболистнууд гурбан наада өөрынгөө стадион дээрэ үнгэргэһэн байна. Түрүүшынгээ наадаанда Благовещенскын «Амурта» 0:2 тоотойгоор шүүгдээ һэн. Хоёрдохи уулзалгадаа Владивостогой «Луч» командатай 1:1 тоотойгоор тэнсэһэн, гурбадахидаа Комсомольск-на-Амуре хотын «Амурые» 1:0 тоотойгоор шүүжэ, дүн хамта гурбан очкотой болобо.

Майн 19—22-ой үдэрнүүдтэ «Локомотивай» футболистнууд ээлжээтэ наадаяа Барнаул, Рубцовск хотын стадионууд дээрэ «Динамо», «Торпедо» командануудтай үнгэргэбэ.

Уншагшадай анхаралда мүнөөдэрэй байдалаар мүрысөөнэй таблица үгтэнэ.

Команданууд	наадаа	шүүгэ	тэнсээ	алдаа	бүмбэгэ	очко
«Ангара» (Ангарск)	4	3	1	0	6—2	7
«Уралмаш» (Свердл)	4	2	2	0	7—3	6
«Уралец» (Ниж. Тагил)	3	2	1	0	4—0	5
«Луч» (Владивосток)	3	1	2	0	5—2	4
«Амур» (Благовещен)	3	1	2	0	3—1	4
«Динамо» (Барнаул)	3	1	2	0	3—2	4
«Иртыш» (Омск)	4	2	0	2	4—4	4
«Факел» (Тюмень)	4	1	2	1	4—4	4
«Звезда» (Эрхүү)	4	2	0	2	5—6	4
«Автомобилист» (Крас.)	3	1	1	1	4—3	3
«Амур» (Комсомольск)	3	1	1	1	1—1	3
«Локомотив» (Улаан-Үдэ)	3	1	1	1	2—3	3
«Запсибовец» (Н-Кузнецк)	4	1	1	2	5—6	3
«Звезда» (Пермь)	4	1	1	2	3—6	3
«Торпедо» (Рубцовск)	3	1	0	2	5—5	2
«Чкаловец» (Новосиб)	4	0	1	3	2—6	1
«Манометр» (Томск)	3	0	0	3	0—7	0

ГУРБАН НААДАНАЙ ҺҮҮЛЭЭР

Эрэшүүлэй дунда шатараар республикын түрүү һуури эзэлхын түлөө 48-дахи мүрысөөн ЛВРЗ-гэй парткабинет соо боложо байна. 16 шатаршад, гол түлөб залуушуул энэ жэлэй мүрысөөндэ хабаадана.

Хамгаалтагүй чемпиониинь юуб гэхэдэ, Буряадай АССР-эй эрхим бэрхэ, дүршэл шадабаритай шатаршад, тусхайлбал, спортын мастерта кандидадууд И. Гэгдэнов (Бэгэтэжанай район), И. Слеуков (Гусиноозёрск), С. Намжилов. А. Алексеев, 1980 оной республикын чемпион Б. Мигылов, нэгэдэхи разрядтайшуул О. Шандибаев, В. Агафонов болон бусад элдэб шалтагаанаар мүрысөөндэ хабаадаагүй. Эдэнэй хабаадаа гээшэ һаань, тэнсэл бүри һонирхолтой байхаһаа гадна, залуушуудай мэргэжэл шадабарие дээшэлүүлгэдэ һайнаар нүлөөлхэ байгаа гэжэ һанагдана. Республикын Шатарай федераци мүрысөөнэй календарие хаража үзэхэ ёһотой байгаа бшуу.

Улаан-Үдын авиационно заводой «Забайкалец» гэжэ спортклубай түлөөлэгшэ спортын мастерта кандидат Африкан Андреев түрүүшын наадаанда В. Давыдовтай («Урожай») уулзахадаа, нүгөөдынгөө алдууе дары һамбаашалжа, 16-дахи ябадалдаа шүүгээ. Манай үниэй бэрхэ шатаршадай нэгэн В. Залкинд («Урожай») Б. Зандановтай («Спартак») уулзахадаа, эхинһээ эрьюмтэйгээр добтолжо, нүхэрөө хүшэр хүндэ байдалда оруулһан байгаа. Тиин хэдэн хүбүүгээр дутуу үлэхэдөө, Б. Занданов нүгөө илалтаарнь түрүүлэн амаршалха ушартай болобо.

В. Талханов (ЛВРЗ-гэй спортклуб) А. Николаев («Труд») хоёрой уулзалга мүн лэ шанга тэмсэлдэ үнгэрбэ. Тэдэ француэска хамгаалалта наадаа. ЛВРЗ-гэй ахамад механигай таһагай инженер В. Талханов 24-дэхи ябадалдаа илажа, таблицада шухала очко бэшүүлбэ.

Хоёрдохи наадаанда бүхы хүлгэнүүд дээрэ «шуургатай» байгаа. Эгээл түрүүлэн А. Шагжиев—А. Андреев хоёрой парти тэнсэлгээр дүүрэбэ. Э. Халудоров—В. Давыдовые, В. Умяров—А. Николаевые, В. Баенгуев В. Назимовые шүүгэ. Б. Занданов — В. Власов хоёрой парти шанга тэмсэлэй һүүлээр тэнсэлгээр дүүрэһэн байха юм.

Гурбадахи наадаанда А. Андреев П. Кликуновые илаад, 2,5 очкотой боложо, түрүүлжэ ябана. ЛВРЗ-гэй инженер спортын мастерта кандидат И. Брылев мяханай комбинадай хүдэлмэришэн В. Назимовтай наадахадаа, нүгөөдынгөө алдууе дары түргэн һамбаашалжа, хоёр хүбүүгээр үлүү болоод, илалта туйлаба. В. Залкинд В. Давыдовые шүүгээ. Бусад партинуудынь хойшолуулагдаһан байна. В. Залкинд хоёр очкотойгоор хоёрдохи һуури эзэлнэ.

Дүрбэдэхи наадаанда П. Кликунов—Э. Халудоровтай, И. Брылев—А. Андреевтэй, А. Шагжиев—В. Залкиндтай, В. Давыдов — В. Власовтай, М. Леонов — В. Талхановтай, Б. Занданов—В. Умяровтай, А. Рушаков—В. Баенгуевтай, В. Назимов А. Николаевтай уулзаба.

Ж. БАТОМУНКОЕВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Б. Занданов.
В. ПЛУТТЫН фото.

ТОБШОХОНООР...

БАРИЛДААН. «Динамо» бүлгэмэй спортсменүүдэй дунда дүрэ булялдалгын барилдаагаар уласхоорондын мүрысөөн Монголой ниислэл — Улаан-Баатар хотодо болобо. СССР-эй, НРБ-гэй, ГДР-эй, МНР-эй, «Динамо» бүлгэмүүдэй барилдаашад энэ ехэ мүрысөөндэ хабаадаа. Манай республикын түлөөлэгшэ спортын мастер Владимир Актинов «Динамо» бүлгэмэй Түбэй соведэй суглуулагдамал командын бүридэлдэ орожо мүрысэхэдөө, гурбадахи һуури эзэлжэ, бронзо медаляар шагнагдаа.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда. «Республикын хүгжэлтын шэнэ шата» — түрүү бэшэг. «Хабарайнгаа тарилгые амжалтатайгаар түгэсхэе!» — корреспондентнүүдэй суглуулбари. Указууд.

Хоёрдохи хуудаһанда. «Хараа зорилгонь тодорхойлогдонхой» — В. Озеровой корреспонденци. «Хартаабхашанай һанамжа». «Бүхы хүба шадалаа элсүүлхэбди» — И. Черепановай статья. «Ажахы хүтэлбэрилэлгые нарижуулан һайжаруулха: ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ онол арга».

Гурбадахи хуудаһанда. «Амжалтатай ябагты!» — Т. Борисовагай фото-мэдээсэл. Футбол.

Дүрбэдэхи хуудаһанда. «Хаана ошожо, ямар мэргэжэлдэ һурахаб?» — соносхолнууд.

ГАИ-гай ЭКРАН

Май һарын үнгэрһэн долоон хоногой туршада нэгэ хүн напа бараһан, арбан хүн хүндөөр гэмэлтэһэн байба. Тиихэдэ республикын харгы замаар һогтуугаар машина жолоодожо ябаһан 70 хүн ГАИ-гай хүдэлмэрилэгшэдтэ баригдаба. Майн 23-най үдэр Буряадай хүдөө ажахын институтдай студент Н. Меркушев Ключевской үйлсөөр «Москвич» машинаараа табилуулжа ябаһаар долоон наһатай үхибүү дайражархёо. Хүндөөр шархатаһан хүбүүн больницада оробо.

Мүнөө зунай хаһа эхилжэ, мотоцикл, мопедээр гүйлгэлдэгшэдэй тоо олошоржо, харгы зам дээрэ усал олоор үзэгдэжэ эхилбэ. Үнгэрһэн долоон хоногой туршада харгы дээрэ 13 аваари болоо. Эдэнэрэй табаниинь мотоцикл, мопедээр сэнгэжэ ябагшад болоно. Хаанашье ажал хэдэггүй А. Б. Макеев харгы хүндэлэн үнгэржэ ябаһан хүниие дайраһан байгаа. Тэрэ машина жолоодохо үнэмшэлгэгүйшье һаа, бүридэлдэ абтаагүй мотоциклаар һогтуугаар сэнгэжэ ябаа бшуу. Майн 20-до И. Аверин (Гусиноозёрск) һогтуугаар мотоцикл жолоодожо ябаа. Хурдаар гүйлгэжэ ябаһан тэрэ годирууһай харгы дээрэ мотоциклайнгаа барюул алдажа, харгыһаа халиһан байна. Эндэ хүндөөр гэмэлтэжэ, больницада оробо. Һогтуугаар машина, техникын жолоо барижа ябаһан хүн лэ усал, аварида ородог гэжэ бүлта ойлгодог, мэдэрдэг гээшэбди. Зүгөөр «хурдан харын охиндо» абтахадаа, ээлүүдгүй харгыгаар шууяса харайлгаха дураниинь юундэшьеб хүрэдэг гээшэ. Жолоошодой дунда түргэн бушуу гүйлгэхые оролдожо гү, али аалиханаар ябабашье, һэримжэгүй ябажа, харгын гурим эбдэгшэд дайралдана. Тэдэнэй али алинииньшье харгы дээрэ аюул тохёолдуулжа магад. Майн 22-то Железнодорожно районой комбинадай жолоошон Н. Казазаев Борсоевой нэрэмжэтэ үйлсын тротуар дээрэ ябаһан эхэнэрые дайражархёо.

Республикын ГАИ-гай захиргаанай комиссиин ээлжээтэ зүблөөн үнгэрһэн пятницын үдэр боложо, машина һогтуугаар жолоодожо ябаһан 21 хүн машина жолоодохо эрхэһээ хаһагдаба. Тэдэнэй дунда Хоца Намсараевай нэрэмжэтэ Буряадай гүрэнэй академическэ театрай жолоошон Б. Урелтуев, 1268-дахи автоколонныn Л. Емельянов, барилга - хабсаралгын Оронгодохи управлениин жолоошон А. Именохоев, Улаан-Үдын районой Калининай нэрэмжэтэ совхозой Т. Казазаев болон бусад бии.

Н. СЕМЕНОВ.
ГАИ-гай хүдэлмэрилэгшэ.

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Орбита. 8.55 — Дамжуулгын программа. 9.00 — «Время». 9.40 — Үглөөнэй гимнастика. 10.05 — «Орленок» — телестудиин юнкорнуудтай Советскэ Союзай Герой профессор, юридическэ эрдэмэй доктор А. Н. Косицина уулзаха. 10..0 — «Исход» — уран һайханай фильм. 12.15 — Шэнэ һонин. 15.15 — Шэнэ һонин. 15.35 — «Шинии ажал—шинии амжалтанууд» — кинопрограмма. 16.20 — Уһан доогуур зүг шэгээ олохо талаар мүрысөөгөөр СССР-эй кубогта хүртэхын түлөө. 16.40 — «Шатарай һургуули». Разряднигуудай класс. Наадаанай тэн. 17.10 — «Харюусаты, горнистнар!» Пионернүүдэй Бүхэсоюзна VIII слет дээрэ.

Улаан Үдэ. 17.55 — «Факел». «Хүдэлмэришэдэй зэргэдэ өөрынгөө нүүри олоо» 1о 25 — «Байгал». 18.55 — «Гол лопоиборой табан жэлэй түсэб» «Хүдэлмэришэдэй нэмэл э дурадхалнууд» (2-дохи дамжуулга). 19.25 —«Газар дээрэ ажабайдалай мандахын түлөө» — киноочерк.

Орбита. 19.45 — «Мүнөөдэр — түби дэлхэйдэ». 20.00 — Концерт. 20.35 — «Хүн ба хуули». 20.55 — «Гүрэнэй хилэ» — олон серитэй уран һайханай телефильм. (2-дохи фильм). «21 оной амгалан зуна» (1-дэхи сери). 22.00 — «Время». 22.35 — «Хүхюун хүбүүд» — залуушуулай программа. 23.40 — «Мүнөөдэр — түби дэлхэйдэ».

ХОЕРДОХИ ПРОГРАММА

Орбита. 12.55 — Дамжуулгын программа. 13.00 — «Таанад, түрэлхидтэ!». 13.30 — Ф. Кулер. «Ажабайдал ба уран бэлигэйнь хуудаһанууд». «Ажахы эрхилэлгын ленинскэ һургуули». 15.00 — «Торгон зээрэмхэй» — эрдэм дэлгэрүүлгын фильм. 15.10 — «Анатоми, физиологи ба хүнэй ариг сэбэр байлга». Халдабарита үбшэнтэй тэмсэл. 15.40 —«Угрюм-река» — олон серитэй уран һайханай фильм. «Анфиса». — 2-дохи сери.

Улаан-Үдэ. 17.00 —«Абаргадаһан дэлхэйнь мартанагүйл» — киноочерк. 17.20 — Соносхолнууд. 17.30 — Агитаторнууд болон политинформаторнуудта туһаламжа.

Орбита. 17.55 — Анголын Арадай Республикын национальна ансамблиин концерт. 18.30 — «Хүн зоной аша туһада» — эрдэм дэлгэрүүлгын телефильм.

Улаан-Үдэ. 19.45 — «Уһанай шумуулнууд» — киноочерк.

Орбита. 20.00 — «Хүдөөгэй час». 21.00 —«Амгалан нойрсогты, багашуул!». «Шэдитэ экран». 21.15 — Баскетболоор Европын чемпионат. Эрэшүүл. СССР—Польшо. ЧССР-һээ дамжуулга. 22.00 — «Время». 22.35 — «Угрюм-река» —олон серитэй уран һайханай фильм. «Предательство» (3-дахи сери).

Редактор
Р. Б. ГАРМАЕВ.

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД: ИНДЕКС: 670000
г. УЛАН-УДЭ, ул. ЛЕНИНА, 35, редактор—2-54-54, приемная —2-54 93, зам. редактора—2 68-08, зам. редактора—2-62-62, отв. секретарь —2-50-52, секретариат—2-66-76 отделы: партийной жизни—2-60-91, пропаганды—2-56 23, промышленности и строительства—2-61-35, сельского хозяйства —2-64 36, 2-63-86, советского строительства и быта—2-69-58, культуры и школ—2-60-21 информации—2-34-05, перевод—2-54-93, писем и селькоров —2-67-81, корректорская—2-35-95, машинное бюро —2-57-63, фотолаборатория—2-33-61, отдел объявлений—2 65-54.
Республиканская типография Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательств полиграфии и книжной торговли.
Н-01572. Заказ № 120. Индекс 590